

# „a lőre tolt” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

ahogy tépődik

a begyógyult varrat,

az emlék a múltból

úgy lobban elő

2020. november • III. évfolyam, 10. (29.) szám

• megjelenik négyhetente

**5** Vajna László és a mindenség belső szemei

**6** Fekete tükör a jövőnek

**10** „Beléfokozta a töbe a cernát”

**15** Rovásírás a gyergyói örmény templomnál?

A Brassói Lapok, Háromszék, Krónika, Nyugati Jelen, Székely Hírmondó és Székelyhon melléklete

## örökvers

Szőcs Géza

### A ládafiú

Ez itt a ládafia, és neked küldöm, jól vigyázz rá.  
Most már a tied, a te ládafiad,  
az én gyönyörű ládafiám tied már, úgy tekints rá.  
Hazatérsz, megérez már a kapuból.  
Egyetlen ládámfiám! becsüld meg:  
ezentúl nyugodtan alhatsz,  
mint akit háziállat őriz,  
mint aki ágya mellett tudja  
a ládafiát  
a láda fiáját  
a ládája fiát  
teli halk szuszogással  
és fegyverekkel és forrásokkal és medvékkel  
és versekkel és ingekkel és törökökkel.

(A *sirálybőr cipő* című kötetből, 1989)

## SZŐCS GÉZA (1953-2020)



Fotó: Király Farkas

## látószög helyett

Szőcs Géza

### SZINDBÁD ÉS BARÁTAI

Szindbád, mielőtt elment Marienbadba, este még találkozott Kakuk Marci és Esti Kornél nevű barátai-val egy óbudai kocsmában.

Akkoriban alakult Budapesten a Közép-kelet-európai Egyetem.

Esti Kornél is, Kakuk Marci is, Szindbád is szeretett volna az egyetemen dolgozni, melyikük mint mi: mint fűtő, vagy mint pedellus, vagy adjunktus, vagy docens, vagy kutató, vagy könyvtáros – szóval mindhárman úgy érezték, hogy igencsak lenne közüik az egyetemhez, s hogy szívesen kerülnének falain belülre.

Így történt, hogy mindhárman levélben fordultak az egyetemalapító stábhhoz. Nemsokára udvarias, de elutasító választ

kaptak. A formális bevezető és a levelek tartalma is úgyszólván szó szerint megegyezett, csak az indoklás volt különböző. Már-mint hogy miért nem tart az egyetem igényt rájuk.

„Ön nem elég kelet-európai” – írták az egyetemről Kakuk Marcinak.

„Ön nem elég közép-európai” – mutatta a kocsmában barátainak a levelet Esti Kornél.

Szindbáddal azt közölték: „Ön nem elég európai.”

(A *vendégszerető avagy Szindbád Marienbadban* »Sz. G. utolsó verseskötönyve« című kötetből, 1992)

## SZÁMLA - MEDVELES UTÁN

Murányi Sándor Olivér

A medve már várt. Ahogy belépünk a les ajtaján, mindenki lázasan veszi elő a mobiltelefonját vagy a fényképezőgépét. Utóbbi egy híres természetfotós kezében pillantom meg. Mellette meghívottaim foglalnak helyet. Nem kell fizetniük a lesért, mert akit én hívok, ingyen nézheti a barna bundásokat, pedig nincs itt semmi részvényem, a nagyvonalúság Medvepásztornak köszönhető, aki most is csendes

szattal hamar tönkretenné az üzletünket, hacsak az Alaszkában készült lazacra vadászó grizzlykre gondolunk!

A nagyvadak fel-alá sétálnak előttünk, felváltva esznek a kukoricából, amit Medvepásztor ma délután szórt ki, hogy újra előjöhessenek. A vendégek először tágra meredt szemekkel figyelik, aztán mintha megszokottá válna a látvány, halkán nevetgélve sutognak, miután megkapták

lok rajta, noha rendszeresen jár Janihoz. Az okot már a lesben kedvesen és szerényen kifejti:

– Az ember azt tudja legjobban megörökíteni, ami a lakhelyéhez legközelebb esik. – Nem sokkal ezután üregi nyulas képeivel első helyezést nyert az oroszországi természetfotó-pályázaton.

A fényt a feketeség váltja, árnyakká válnak a nagyvadak.

– Lassan indulunk! – szólal meg Medvepásztor.

Mindenki elégedetten pakolja el a kutyujját, ez a nap is eredménnyel zárult, megtörtént, amiért jöttek, meglátták a medvéket, amint előbújtak barlangjukból. A társaság vidáman ereszkedik le a hegyről.

Amikor el akarunk köszönni, Medvepásztor megszólal:

– Ha vacsoráznai szeretnétek, a lakásom mellett nemrég nyílt egy új étterem, van rá lehetőség.

– Miért ne? – felel Dávid, azzal indul, a többiek meg követik.

Három autó parkol a vadon szélén levő étterem elé. Helyet foglalunk, kihozzák a menüket, a szemem kikerekedik. Tisztelem a gourmand-okat, de idegenkedem az ilyen helyektől, ahol borsos áron nyugati módit utánozva madáradagot lehet enni, a jóllakás legcsekélyebb esélye nélkül. Pöttyintős éttermeknek hívom őket. Szerényen próbálok megkeresni a legolcsóbb fogást, miközben Medvepásztor megkérdi:

– Milyen bort hozassak ki?

– A kedvencedet! – vágja rá szememben nélkül Dávid.

Ki is hozzák az egyik legdrágább rozét. Nagyot nyelek, amikor megkeresem az árát az itallapon, aztán megnyugszom annak tudatában, hogy Medvepásztor úriember, tehát együtt isszuk, együtt fizetjük. Ám, amikor a toalettre távozik, Dávid odahajol a feleségéhez:

– Válaszd nyugodtan azt az ételt, amit szeretnél, ő hívott!

A pincérek előkelő mozdulatokkal tálalják a vacsorát, nevetgélve eszünk, öblítünk a drága rozéval. Megkóstolom a Janinak hozott gombapaprikást, ő cserébe vág a steackemből az időközben asztalunkhoz érkezett feleségének, Beának, aki ritka olvasott, minden találkozásunk alkalmával jól tudok vele beszélgetni. Mindenki kóstol mindent. A mosoly csak akkor fagy vendégeim arcára, amikor a pincér az elköszönés előtt kihozza a személyekre osztott számlát, és Medvepásztor bejelenti:

– Mindenki a magáét.

Az arcok borússá válnak, az imént még kedvesen csevegő emberek felváltva járulnak a pénztárgéphez. Távolról hallom a pincér hangját:

– Önök négyen vannak. Vehe-tem egybe négyüket?

A közösen fizetendő bor mellett három steackjük, egy szar-

vaspörköltjük, egy vegyes táljuk és négy pohár ásványvizük van, ez ezerháromszáz lej. – Közel százezer forint – villan át az agyamon. Tudom, baj van, ezért Dávid után sietek.

– Igen! Baj van! – néz rám kétségbeesetten. – Nincs elég lejtünk! A forintszámlánkhoz nem szívesen nyúlunk külföldön! Nem gondoltuk, hogy nem ő fizeti!

– Miért gondoltátok, hogy ő fizeti, miután egyedül tőlünk nem kért pénzt a medvelesért? Hívjon meg ingyen medvelesre, és adjon nekünk utána díszvacsorát? Azért annyit nem tettünk le az asztalára... – próbálok menteni a helyzetet, mire szigeti szomszédom monológba kezd:

– Sokéves munkaviszonyom van, de én otthon sem engedem meg magamnak a száz eurós vacsorát! Egyszerűen nem érzem jól magam, ha szórom a pénzt. Nem így lettem nevelve. Ha előre szól, hogy nem ő hív minket, nem ide jövünk, hanem egy szerényebb étterembe! És ezt nem is egy itteni székely teszi meg velünk, hanem a tőlünk Erdélybe költözött magyarországi magyar!

– Miért kellett volna szólnia? Láttátok az árakat a menüben. Nem erőszakolta rátok az evést, hanem kaptatok tőle egy ingyenes medvelest. Verjük pofán? – érvelek, de a helyzet nem oldódik meg, sőt még jobban kitör a pánik, amikor előkerülnek a pénztárcákból az utolsó lejek, és kiderül: valóban nincs elég pénz.

Ekkor kimentem kétszáz lejjel a helyzetet. Tudom, sose kapom vissza, ez az én büntetésem, amiért ingyenes medvelesre hívtam a vendégeimet, és nem

tartottam magától értetődőnek, hogy a minket fogadó Medvepásztor utána megfedeje a vendéglátásukat egy-egy száz eurós pöttyintős bónuszvacsorával.

A pincér elteszi a pénzt, az arcok némileg megenyhülnek, de marad a keserű szájíz és a rossz hangulat. Meghívottaim komoran köszönnek el Janitól, aki a közösen kifizetett rozé hatására, mit sem sejtve, még jobban mosolyog: – Gyertek máskor is! Szívesen látlak!

Mindenki beül a saját autójába. Indulunk. Döme, a medvésző terepjáróm szegénységi mutatója a minimum alatt. Oda az utolsó kétszáz lejem. Nulla lejnek a legkevésbé boldog tulajdonosa vagyok, de legalább utolsó pénzes pillanataimban úriember voltam. Medvepásztor azóta sem számolja fel nekem és barátaimnak a medveleseket. A benzinóra sárga fényétől remegni kezd a gyomrom. Tudom, üres zsebbel hiába állok meg a tusnádfürdői Petrom benzinkúton. Vagy elérem Csíkszeredát, vagy nem.

Másnap előadom Medvepásztor az esetet.

– Visszaadom a kétszáz lejed – ölel át.

– Akkor se add vissza, ha néhan Budapesten, a Lánchíd alatt látsz, amint térdig érő zsiros fehér hajjal és szakállal, remegő kezem nyújtom feléd. Hozz helyette egy rántottát!

Medvepásztor elneveti magát.

Három héttel később, amikor visszaérek a szentendrei-szigeti házamba, szembejön velem Dávid.

– Jössz Erdélybe medvelesre? – kérdem.

Kacsintva válaszol:

– Utána vacsora?



Lapszámunkat Vajna László K. festőművész alkotásaival illusztráljuk

A katona - 2017 (akril, vászon, 80x80 cm)

mosollyal enged előre minden vendéget, ő hátul foglal helyet, és körbenéz, miféle pálinkák maradtak tegnaptól, majd mindenkit megkínál.

Dávid a feleségével érkezett a Szentendrei-szigetről, Pócsmegyerről. Kedves szomszédom, akire távollétemben rábízhatom a kutyáim, a fécánjaim, a galambjaim etetését. A Renault-nál üzletkötő, mindössze három éve van a nyugdíjig, de olyan sportos, hogy azt hihetnénk, negyven körüli férfival van dolgunk. Medvepásztorhoz hasonlóan állandóan derűs, és büszke arra, hogy legalább egynegyed részben székely, mert egyik nagyapja Székelyudvarhelyt született. Most éppen a csíksomlyói búcsúról érkezett a lesbe. Felesége, Margit manikűrös. Embermanikűrös (egy alkalommal a szokásos zuglói autósosó helyemen az ott dolgozó roma srác észrevette a volán feletti tükrön lógó, Lukács vadór komámtól ajándékba kapott medvekarmot, és megjegyezte: – Bácsi, én már tudom, maga micsoda! Medve-manikűrös!).

Két vendégemet fiatalabbak is kísérik: Margit előző házasságából született nagyfia és annak párja. Halkereskedők a Balatonon. Meg is jegyzik: – A most meglátott medve-halá-

Janitól az első adag pálinkájukat és koccintottak mindenki egészségére. Medvepásztor történetekkel próbálja ébren tartani a figyelmet. Medvés anekdotáit hallgatják is egy darabig a jelenlévők, aztán Dávid közbeszól, beszél, mesél, mert szomorkodik. Így nevezi, amikor iszik. Látszik, hogy egynegyed székely, mert ilyenkor is kedves marad, nem hányja villára a családját, hogy másnap legyen mit megbánnia.

Már szürkül, a vadon utoljára kapaszkodik meg a fényben, hogy aznapra búcsút vegyen tőle. Sokszor megfigyeltem: ilyenkor egy pillanatra mintha újra világossá válna, aztán sötétbe borul minden. A fotófény még megvan, mert vendégeim mellett a természetfotós rendületlenül kattogtat.

– Hányas optikával lehet jó medvefotót készíteni? – kérdi tőle Medvepásztor. Szerényen felel:

– Háromszáz milliméter tüköletes.

Később megtudom, hogy Csabának hívják, és a magyar alföldről érkezett, ahol földrajztanárnaként dolgozik, emellett kijár fényképezni az otthona körüli erdőkre, mezőkre. Amikor utólag megnézem a Facebook-profilját, egyetlen medvés fotót sem talál-

## HOMOKÓRIÁS (RÉSZLET)

### Tovább

Rohanunk a végtelennek tűnő aszfaltjárdán a késő délután egyenletes, tompa szürkületében, és nem találjuk. A szembejövők arcába nézünk, tekintetünk a távolabb sétálókat is végigpásztazza, de nem ismerős egyik alak sem, idegenek a mozdulatok, a ruházat. Odébb épületek. Tovább, tovább az épületek irányába, fel az üres emeletekre a megmagyarázhatatlan eróziótól rogyadozó lépcsőkön. Senki. Irány a padlás portól és pókhálótól maszatos, törött gerendáktól szabdaltsági terei. Nem találjuk itt sem. Ki az épületből gyorsan, mert sejtjük, hogy egyre fogy az időnk. Mindjárt rajtunk a sötét. Tovább az aszfaltozott, néhol macskakő-

vel kirakott járdák labirintusában. Végignézzünk minden egyes méterre: a mellékágak zsákutcák, végükben a parkot szegélyező, magas betonkerítés ágaskodik fel előttünk. Vissza. Csak itt kell lennie valahol. Elviselhetetlen arra gondolni, hogy esetleg nem találjuk meg. A sétányok most kanyarodnak, a park legmélyén járunk egy vendéglőszzerű épület mellett. Asztalok és székek tömkelege a fák alatt. Idegen, részvétlen emberek ülnek az italaik mellett. Nem érzékelik kétségbeesésünk. A sétányok innen visszafelé térnek. Szétnézünk, és indulunk is: rohögés kíséri, amint visszatérünk egy vendéglő melletti zsákutcából. – Arra nem

vezet semmi – mondja valaki az asztalok közül. Émelygek. Érzem, amint tágul bennem az úr. Mint ha gyomorszájon vágta volna. Tovább. Lehetséges, hogy eddig visszatért oda, ahol elvesztettük, jobban mondva, ahol észrevettük, hogy nincs velünk. Most meg lehet, hogy ő keres minket. A nyomunkban jön, a sétányok lassan sötétbe vesző kanyarulataiban közeledik. Más magyarázat nincsen. Lassan fogynak a járdák, mindjárt visszaérünk a sétányok kezdetéhez. A bejáratnál állunk ismét: nincsen sehoh. Tanácstalanul, egymásba kapaszkodva állunk. Két levegőért kapkodó test. Tehetetlenül várjuk az ébredést.

Balázs K. Attila



Valami csöndbe, puha végtelenbe (Szabó Lőrinc) - 2020 (olaj, vászon, 100x100 cm)

## EMLÉKEZŐ KAMERA

Balázs K. Attila történeteiben semmi sem az, aminek látszik; mindig van egy nézőpont- vagy dimenzióváltás, egy csavar, konkrétból átlépünk metaforikusba, egyediből általánosba, evilágiból transzcendensbe. „Van egy ház valahol a fák között a délutánban” – adja meg az alaphangulatot a kötet nyitó mondata, előrevetítve az idő viszonylagosságát, tér és idő felcserélhetőségét.

Voltaképp e könyvben minden összefügg mindennel. Rövidprózáról beszélünk (műfaji meghatározást amúgy nem kapunk), de a történetek indázva összekapcsolódnak: az egyik szövegben felvázolt helyzet egy másikban kap értelmezést, a cselekmény-mozzanatok folytatódnak, kiegészülnek, új megvilágításba helyeződnek. Nem a klasszikus novellafüzérekre jellemző technika ez, nem csupán a keret és a szereplők kötik össze az egyes részeket, hanem inkább töredékes nagyprózának, regényfragmentumoknak nevezhetnénk a lassan egészévé összeálló történetkonglomerátumot. Például a *Barna folt* című írás bevezetőjében kapunk egy helyzetjelentést – „Azon a sötétzöld nadrágon az a vörösbarna folt, na, az nem jött ki soha, semmilyen mosással” –, hogy aztán a következő novellákban szép lassan, retrospektíve fény derüljön a folt keletkezésének körülményeire, illetve arra, hogy mindez miért fontos az énelbeszlő számára.

Az *Ajándék* című írásban egy gyermekkori születésnapiszerű emléke elevenedik fel, amelynek egyik mozzanataként eltűnik a macska, hogy aztán az *Anyánál* című írás arról tudósítson: tizenévvvel később a csontok előkerülnek a beomlott pince alól.

Az írásokat a líraiság is áthatja (ne feledjük el, hogy Balázs K. Attila költőként debütált a *Vizuáliák* című kötettel, igaz, második könyve, *A zöld fotel lakója* már próza): hangulatokat ragad meg, és képekből építkezik. A *Két mondat apáról* című írás is egy nagykép, melyben néhány jellemző helyzetben ábrázolva fogja meg az örök apaság lényegét, az összetartozás és egymásra utaltság misz-

teriumát: „a szeretet és törődés tökéletes csapdájából”.

Két kulcsszava van Balázs Attila történeteinek, bár ezek első hallásra kizárják egymást: kamera és emlékezés. A leírások aprólékosak, lényeglátó megfigyelések eredményei, a környezet, a táj erőteljes vizuális élményekben kel életre. Ugyanakkor sosem egyértelmű, hogy konkrét leírásról, kameranézőpontról van-e szó, vagy az emlékek ilyen tülesek. „Hallgatózunk, az óratüvegés egy másik szobából jön-e, vagy csak egyszerűen bennünk lakik...” Ilyen értelemben tudatfolyam típusú könyvről (is) beszélhetünk, pontosabban tudatalatti-folyam típusúról, még pontosabban tudatalatticsermely típusúról, mert inkább tömör, balladisztikus, kihagyásos stílusról van szó, nem áradó-parttalanról.

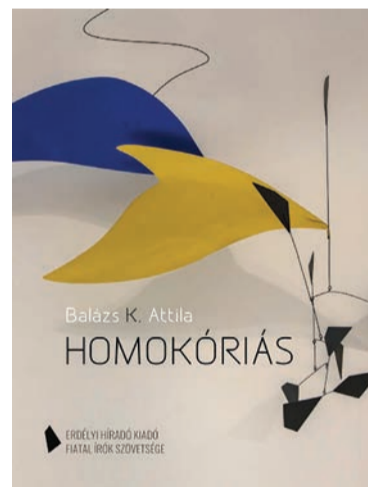
Kamerát említettem: ez tehát ritkán éri be a primer valóság rögzítésével, olykor múltba fordul, máskor pedig biológiai értelemben vált „belülnézetbe”, a test szervi szintű létezését pásztázva: „Nincs lágy szövet, amely a végtelenségig ellenállna a változásnak.”

A szerző meghökkenti az olvasót, kimozdítja komfortzónájából, ezt, mint jeleztem, olykor a nézőpontváltásokkal éri el: sosem tudjuk, hogy hűvös, kívülálló szemlélőből mikor válunk érintetté, főszereplővé. Az *Idegen* című novellában szenttelen leírást kapunk egy ismeretlen öngyilkossági kísérletéről, hogy a záró mondat berántson a sűrűbe: „Megtörténhet, hogy mielőtt behunyánk a szemünket, még egy hosszat, élelet kiáltunk.”

Az *Egy hajszál útja* című szövegben a hajszál próbálja érteni és értelmezni az emberi vilá-

got, amely tele van félreértéssel, kommunikációdeficittel, az *Át egy folyón* címűben ugyanezt egy kutya perspektívájából látjuk, a következtetés pedig az, hogy az ember saját meggyőződéseinek rabja. Ebből az is következik, hogy a realitás pusztán viszonylagosság – mint ezt a *Két mondat egy nyúlról* című szöveg summázza: „Habár a valóságok egyike csak ott hordozza magában ezt a lehetőséget”.

Találunk a kötetben parabolisz-



tikus történetet a káposztalepkéről (*Imágó*), mely az alakváltoztatás, valamint a lent és a fent összekapcsolásának szimbóluma, de a szintek és valóságok közti átjárhatatlanságról szól a *Pillanat* című szöveg is.

A regényszerűséget erősíti az is, hogy a történetek többségének ugyanaz a huszonéves szívbeteg fiatalember az énelbeszlő-főszereplője, aki búcsút int az egyetemi nagyvárosnak, K-nak, és hazatér vidékre elvált édesanyjához, majd múltjában, emlékeiben guberálva apai nagyszülei házához (nagyanyám-történetek).

Balázs K. Attila *Homokóriása* tehát családtörténetként is ol-

vasható, egy széthullóban levő háromgyerekes család történeteként, amely egyrészt az anya és apa elhidegülését és válását villantja fel, másrészt a gyermekek erre adott válaszát.

Szimptomatikus az énelbeszlő (és lánytestvére) státusa: fiatal értelmiségiek, akik nem akarnak elköteleződni, csak léteznek, céltalanul hedonizmussal, úgy érzik, sztoikus nyugalommal fölötté állnak a családi traumáknak is (pl. testvérük halála, az apa halála), pedig azok mélyen beépülnek a személyiségbe, újraírják teljes életüket. Például a válás után az anya kényszeres rendezgetővé vált: „A cselekvés gyógyszer, hiszen a figyelmem a dolgokra irányul. A dolgokra, amelyek elta- karják az ürességet.”

Az énelbeszlő maga is megdöbben, mennyire nem hagyják nyugodni ezek a régi történetek. Utólag érti meg, hogy apja a szenttelensége és alkoholizmusa ellenére sokkal fontosabb személy volt az életében, mint gondolta: „Sokszor úgy érzem, még mindig néz, és onnan túlról most is olvassa gondolataim, és érti ezt az egész történetet. És érti azt is, minnek kell mindezt elmesélnem.”

Rájön, hogy ezekkel a dolgokkal el kell számolnia, saját életében nem játszhat kívülállóságot. Egyszerre fájni kezd a múlt, fájni kezdenek az elszalasztott lehetőségek, a felületesség.

Visszatérő motívum, hogy régi családi fotókat nézeget, és próbálja tetten érni az időt. Az időt, mely rendszerint kibabrálnak az emberrel, bajokat hoz, melyekre az sosincs felkészülve. „Magabiztos, egyenes tekintetek. Nincs bennük sehoh a jövő homálya, a kiüttalanság iszonyata. A betegségek. A démonok.” A könyv egyik fontos kérdésfelvetése az, hogy mi lesz az egóval, ha kiközköntenek a védettség illúziójából. Az énelbeszlő faggatja elhunyt

Zsidó Ferenc

apja sorsát, rátalál írásaira, köztük a néki szánt *Tanításokra*, és a számítógépén egy dokumentumra, melyben egy mondat van: „Van egy ház valahol a fák között a délutánban...”

Ekkor érti meg, hogy úgy elheti meg a saját sorsát, ha elfogadja az apját, hogy ez egy láncolat, folytonosság: „Nekem kellene a kört bezárni?”

A kötet cím olyan metafora, melynek kifejtéséhez az írások több értelmezési lehetőséget is adnak, például: „A szemek mögött készülő vihar magjában vajon összeáll-e valaha a homokóriás?”

Az emberi nagyság lehetősége adott, a megértés azonban legbelül van: aki képes eljutni oda, az élt a lehetőséggel.

Az utolsó írás a kötet legjobbika, mintegy összefoglalja mindazt, ami korábban az egyes szövegekben felmerült, stílusosan is azok szintézisét hozza. A női énelbeszlő – az előző írásokban felbukkanó lánytestvér – arra teszi fel az életét, hogy megvalósítsa nagyapja bizarr tervét: a tökéletes, önmegsemmisítő börtönt. A fémből épült cellák, miután a rab bekerül, hermetikusan lezáródnak, és önállóan működnek, míg a rab életben van, majd beolvasztják önmagukat. A cellák működését ellenőrző lánynak különös ötlete támad: megfigyelni egy rab fizikai-szellemi leépülését. Ehhez azonban szándékosan hibát kell okoznia a rendszerben, ami rá nézve is végzetesnek bizonyul...

A feszültséget leginkább fenntartó, sci-fi felé mutató, ugyanakkor allegorikus szövegről van szó, mellyel Balázs K. Attila úgy összegzi kötetét, hogy ugyanakkor új útjait is kijelöli.

Balázs K. Attila: *Homokóriás*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár – Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2019

## színház

Zorkóczy Zenóbia

SZÍNHÁZAT NEM CSINÁLTAM SOHA  
KÉNYSZERBŐL, CSAKIS SZERETETBŐL

– beszélgetés Vadas László rendezővel –

Vadas László szabadúszó színházi rendező nem új fiú, húszéves pályafutása alatt 80 előadást készített Erdély kilenc magyar és Románia 25 román társulatánál. A világhírűvany miatt most megbízás és jövedelem nélkül maradt ő is. Kérdésemre, hogy elszegődne-e egy biztonságot nyújtó kőszínházhoz, azt felelte, hogy nem. Nem, mert megszokta a szabadságot, amit most már nem adna fel semmi áron.

– Erdélyben még egy szabadúszó színész is ritka madár, nemhogy egy színházi rendező. Mert a kőszínházaknak megvannak a főrendezői, időnként még egy-egy baráti vendégrendező is megfordul, így el lehet mondani, hogy alapvetően minden hely foglalt. Szóval te alapvetően bátor ember vagy... Am kezdjük az elején: hogyan lettél rendező?

– Véletlenül. A gyergyói Figura Stúdió színészeként hazautaztam Kolozsvárra, ahol Bréda mester (Bréda Ferenc író, a kolozsvári szellemi élet meghatározó személyisége 1990 után – szerk.) rávett egy fogadás folytatán, hogy felvételizzek egyetemre. Bejutottam a dramaturgiára, amivel párhuzamosan aztán elvégeztem a rendezői szakot is. A dramaturgiát magyar nyelven, a rendezőt románul.

– Mondj néhány példát a beavatatlannak arról, hogyan tanítottak titeket a rendezői szakon.

– Minden héten legalább kétszer jelenetet kellett írunk, amelyben a szereplőket részletesen elemeztük: hogyan van felöltözve, milyen anyagból van a ruhája, hogy néz ki a cipője, milyen a fülbevalója. Felolvastuk a műveket, majd jöttek a kérdések: hány karátos a fülbevaló? Gondolom, 18. Honnan származik? Mondom, hogy az isztambuli bazárból. OK, mínusz egy pont. Az isztambuli bazárban tizennégy karátos az arany.

Vagy egy másik példa: milyen bőrből van a cipője? Kecskébőr, válaszoltam. Fordított, vagy sem? Mondom: fordított. Mínusz pont. Fordított kecskebőrből nem csinálnak cipőt.

Nagyon tetszett nekem az, hogy a diákokkal csak vizsgaidőszakban próbálhattunk, és ők nem voltak kötelesek játszani nekünk. Te kellett meggyőzzed azt a színés kollégát, aki reggel tíztől bent volt este tízig, hogy maradjon még utána este egy másik próbára. Ha sikerült meggyőződnöd, vizsgázhattál. Ebből kiderült, mennyire tudsz hatni a kollégákra.

– Az, hogy románul és Kolozsváron végeztél a rendezői szakot, megszabta a későbbi szakmai lehetőségeidet is. Rendezni többnyire a volt iskolatársaid, kollégáid hívtak.



– Igen, ezek a színészek különböző színházakhoz kerültek, ahová meghívtak engem is, mert jó volt újra találkozni, újra együtt dolgozni, hiszen hasonló művészi nyelvet beszéltünk. Legelőször a temesvári magyar színháznál rendeztem, aztán alkalmazott lettem a váradi színháznál jó pár évig. A stabil rendezőnek a csapatépítés is dolga a színháznál, de mivel én Kolozsváron éltem, tehát a családom ott volt, ingázással ez nagyon nehezen ment. Aztán szabadúszóvá váltam teljesen.

– Számodra mit jelent a színház?

– Játék és varázslat. Játsszunk az érzelmekkel. Ki tudjuk számítani, hogy hol fog elérékenyülni a közönség, vagy hol fog kacagni. Ez egy tudatosan felépített rendszer. Nem mindegy, hogy milyen hangerővel megy be a zene, és

nem mindegy, hogy milyen zene. Nem mindegy, hány másodpercig szól és mikor jön be a fény. Ezért szoktak a rendezők általában idegbajt kapni, amikor nincs precizitás, mert tudják, hogy csak pontossággal érik el azt a hatást, amit elképzelték.

– Most, hogy a járvány miatt nincs megbízatásod, fész-e a bizonytalanságtól?

– Nem. Elvégre bármilyen más munkát is végezhetnék, ha elfogy a pénzem. Például jól tudok csempézni. De komolyra fordítva a szót: színházat sem csináltam soha kényszerből, csakis szeretetből. És mindig volt munkám, annak ellenére, hogy a visszautasítás jogát is fenntartottam magamnak, sőt gyakoroltam is, ha nem tetszett valami. A szabadúszásnak az a szépsége, hogy saját magad ura vagy.

**VADAS LÁSZLÓ** (Kolozsvár, 1969) a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Színház Tanszékének színház-tudomány szakán diplomázott 1999-ben, majd ugyanott rendező szakon 2003-ban. 1990-93 között színész, 1993-1996 között rendező a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színháznál, ugyanott 1996-1998 között külső munkatárs. 2004-2010 között rendező a Nagyváradi Állami Magyar Színház Szigligeti Társulatánál, 2011-től szabadúszó.

## vers

Ferencz Imre

## Legalább

Fiúk ti volt fiúk  
elkoptak már azok a pózok  
a háttér s a megvilágítás eltűnt  
és ti ott maradtatok  
mennyi görcs metaforatobzódás volt bennetek  
megrozdásodik és meglyukad  
a fazék ha lepattog róla a máz  
hol vannak a hatok-nyolcak  
kik falkában indultak az ambíciósak  
mindig csak a magányos egyek maradnak  
akik mint hosszútávfutók csak holnap  
érkeznek be a célba  
akik a kést foguk közt fogva  
viszik át a túlsó partra

fiúk ti volt fiúk  
megsárgultak a fényképek az albumokban  
a babér a dicsőség megkopott  
ott vagytok ti is már többnyire az antikváriumban  
de legalább volt hősi múltatok  
és hogy elmúlhattatok  
az sem adatik meg mindenkinek –

## Katonadolog

Kerékpározni  
a háborúból itt maradt  
kölcsonként biciklin tanultam.  
Féloldalasan hajtottam,  
a váz alatt átdugott lábbal,  
mert még nem értem fel a nyeretget.

Bizonyára a katona  
az Úz felől menekült,  
árkon-bokron át, gyalog,  
és jobbnak látta elhagyni a biciklit.  
Az is lehet, hogy ő is ott maradt  
valahol egy bokor alatt...

Aztán egy pár siléct  
vásároltam néhány lejért.  
Az is a háborúból maradt itt.  
Sérült volt, össze volt szegezelve,  
de azért lehetett ereszkedni vele  
a havas domboldalon lefele.

Gyermekkoromban  
katonabiciklivel és katonasiléccel  
vonultam én győzedelmesen.  
Sokszor el-elestem,  
de sohasem éreztem akkor még  
magamat vesztesnek, elesettnek...  
Katonadolog! – mondták  
ilyenkor nekem a felnőttek.



Madárkirály - 2019 (olaj, vászon, 80x80 cm)

## AMI SZAVAK ÁLTAL KI NEM FEJEZHETŐ

Bálint Tamás

– beszélgetés Vajna László K. festőművésszel –

**Megszűnik a körülöttem levő világ, teljesen értelmetlenné válik számomra minden kívülálló dolog. Nem zavarnak a zajok, jelenlevők, csak én vagyok, meg a festmény.**

– Jól értelmeztem, hogy tulajdonképpen kétszer döntött a festőművészi pálya mellett, miután néhány év „otthoni” alkotás után állt újra közönség elé műveivel? Milyen mérföldkövek szegélyezik művészi életútját?

– Igen, így is mondhatjuk, volt egy öt éves „kihagyás”, munkahelyi és családi okok miatt nem igazán festettem, vagy csak nagyon ritkán, de azért egy teljesen alkotásmentes periódusról nem lehet beszélni. Ha viszont a mérföldköveket említjük, talán az egyik legfontosabb az volt, amikor Barcsay Jenő *Művészeti anatómia* című művével találkoztam: akkor fogalmazódott meg bennem, hogy művészeti pályára szeretnék menni. Döntésem tehát szerencsére nem kellett, soha nem gondoltam arra, hogy abbahagyom a festészetet, hiszen gyerekkorom óta életem fontos alkotórésze volt.

– Kik fedezték fel először a tehetségét? Hogyan került Jászvásárra?

– Köllő Margit textilművész volt az első szakmabeli, aki felfigyelt rám, egyetemi éveim előtt ő tanított rajzolni. Margit néni volt az is, aki Jászvásár felé irányított. Aztán Ütő Gusztáv műtermében szívtam magamba a képzőművészet alapjait, és innen kerültem Bartos Jenő keze alá, egyetemi éveim idején. Vele mai napig baráti kapcsolatban vagyok, de ugyanakkor e kapcsolatot a mester iránti tisztelet is övezi. Tanításai vizuális nyelvezetében mély nyomot hagytak.

### A világmindenség belső szemei

– Ha ezekben a karanténos időkben virtuálisan belesetnének az olvasók a műtermébe, mit látnának, hogyan néz ki egy napja? Mi inspirálja, miből merít ihletet, töltődik fel két kép között?

– Délutánonként szoktam a műterembe járni, hetente általában három-négy alkalommal. Mindig csak egy munkán dolgozom, nagyon ritka esetben kettőn. Ilyenkor csak a folyamatban levő alkotásra tudok koncentrálni, megszűnik a körülöttem levő világ, nem tudok zenét vagy rádiót hallgatni, mert teljesen értelmetlenné válik számomra minden kívülálló dolog. Nem zavarnak a zajok, jelenlevők, csak én vagyok, meg a festmény. Este 8–9 óráig szoktam dolgozni, mielőtt pedig hazamegyek, lefényképezem a folyamatban levő alkotást, és otthon digitális eszközökkel folytatom, változtatom, kísérletezek vele. Majd megint

a műteremben történik a következő mozzanat, élesben, és ez a körforgás addig tart, amíg úgy érzem, hogy a munka elkészült. Ugyanakkor sokszor át is festem a képeimet menet közben, vagy olyan is van, hogy késznek hitt munkát teljesen átalakítok, ha egy idő után valami zavarni kezd benne vagy esetleg nem vagyok megelégedve vele. Olyan festményem is van, hogy a legfelső réteg alatt található még három teljesen más munka.

Sok minden inspirál. Néha csak egy érzés, egy vers vagy egy repedt fal, letűnt korok festményei, szobrai, ugyanakkor modern alkotások is, az egzisztencia, létezésünk értelme és a velejáró tépelődéseim, minden, ami szavak által ki nem fejezhető, de megszólítja az éneket, ezek mind inspirálnak. Úgy képelem el magunkat, embereket, mint a világmindenség belső szemeit, akik önmagukat hivatottak vizsgálni annak az esélye nélkül, hogy valaha is teljesen megértsék azt. A feltöltődés már viszonylag hamar megy, mivel munka közben a maradék festéket egy új vászonra viszem fel, ami majd alapul fog szolgálni a következő alkotásnak. Így nem kell sokat tépelődjek a fehér vászon előtt, egy eleve elkezdett alkotás folytatása, átalakítása a következő lépés.

– Modern vonalú, expresszív munkái egyéni stílussal, erőteljes monumentális hatással bírnak, jellegzetes az anyagkezelése, az akril és olaj különböző száradási tulajdonságainak játéka, a képek textúrája. Dr. Deák Ferenc Loránd megfogalmazásában „az elfedett festékrétegek – mint jól művelt földtakaró elboronált barázdái – az anyag plaszticitásának lankás domborulatait emelik ki, majd erős karcolatok domináns kézjegyével kontúrokba rendeződnek, így az ecset elrendező gondoskodása mellett a spakli célratörő, nagy gesztusértéke is előlép”. Hogyan talált rá a saját „hangjára”? Melyik a legkedveltebb technikája?

– Emlékszem, még egyetemista voltam, amikor egyik évfolyamtársammal az egyetem mellett egy rakás, kemény kartonra festett munkát találtunk kidobva a szemétkébe, teljesen jó állapotban. Ezeket feldarabolva átfestettem, és ezekből készült el a *Fák* című sorozatom. Ekkor éreztem először azt az érzést, hogy na igen, ezen a vonalon kell tovább haladni.

Kedvenc technikáim között van a vízfesték is, nagyon szeretem a könnyedségét. Sok



éven keresztül, amikor még otthon volt a műtermem, akrillal dolgoztam, aminek a gyors száradási ideje sokban segítette a munkáimon lévő, egymásra rakott festékrétegek megmunkálhatóságát. Mikor pedig Hegedűs Ferenc jóvoltából egy nagy műterembe költöztem, visszatérhettem az olajfestékhez. Jelenleg is olajfestékekkel dolgozom, méhviaszt használva médiumnak.

### Nem megfejthető titkok keresése

– Számos visszatérő motívum, „transzcendens” stílusjegy is jellemzi alkotásait (madárszárny, angyal, mitikus lények stb.). Hogyan fordult erre az érdeklődése?

– A plasztikai tér – mint a világmindenség láthatatlan energiái – valamiféle egyensúlyra készíti az alkotót, s ezek az energiák szövik be a felületet vagy éppen a formát. Visszatérő témáim keretét formálnak a munkáim tudatosan felismerhető részének, teret

biztosítva a képzőművészeti kifejezőeszközök szerkezeti hálójának, de ugyanakkor szimbolikus értékkel is rendelkeznek. Mi, emberek folyamatosan keresünk valamit, én személy szerint nem megfejthető titkokat keresek, és ezeket próbálom átadni munkáimon keresztül a közönségnek.

– Milyen munkákon dolgozik jelenleg, milyen tervek foglalkoztatják, a közönség legközelebb hol találkozhat a műveivel?

– Jelenleg egy átlagos méretű festményen dolgozom, amelynek a címe *A harsona* lesz elmeletileg, hiszen még sok minden történhet vele. Ugyanakkor

Szabó Lőrinc *Valami örök* című verse foglalkoztat, annak minden egyes sorához egy-egy festményt fogok készíteni, így a művégeredménye egy 14 munkából álló alkotássorozat kellene legyen. Ebből már kettő elkészült, remélem, a többi is meglesz hamarosan. A kérdésre, hogy hol találkozhat a közönség legközelebb a munkáimmal, nem tudok konkrét választ adni, sajnos a jelenlegi járványhelyzet miatt egy tavaszi egyéni tárlatom már el is maradt. Ha a közeljövőben élőben nem is mutatkozom, a közönség a virtuális térben megtalálhatja munkáim jelentős részét.

**VAJNA LÁSZLÓ K.** 1976-ban született Kézdivásárhelyen, a jászvásári George Enescu Képzőművészeti Egyetemen, monumentális festészet szakon szerzett diplomát 2001-ben Bartos Jenő irányítása alatt. Munkái egyéni stílussal, monumentális hatással bírnak, jellegzetes anyagkezeléssel, textúrával. Néhány éves kihagyás után talált vissza a festészethez, az elmúlt évtizedben pedig meghatározó alkotóvá vált a székelyföldi galériák és művészeti táborok részvevői között, a közönség romániai és magyarországi kiállítások sokaságán találkozhat műveivel.

## film

Miklóssi Szabó István

## BLACK MIRROR – FEKETE TÜKRÖT TARTANI

Van egy filmsorozat, amely képes bemutatni a XXI. század első két évtizedét, sőt annál is továbbmegy, disztópikus történeteivel (ellenutópiáival) egy lehetséges háborzongató jövőt jelenít meg. A sorozat látványvilágát nagyban befolyásolják a napjainkban már elérhető digitális eszközök.

Mire nem képes a nyilvánosság: ha egy miniszterelnök nem létesít szexuális aktust egy disznóval a nemzeti televízió kamerái előtt, akkor az elrabolt hercegnőt meggyilkolják. A *Black Mirror* angliai filmsorozat ezzel a rendkívül erős résszel kezdődik, ami garantálja, hogy

életünkre, elidegenedés, emberi jogok megvonása, bizonyos értelemben halhatatlanság is). Az egyes részek egymástól függetlenek, nézésüket bárhol is lehet kezdeni.

Legfőbb eszköze a groteszk és a szatíra: a *Black Mirror* olyan tükröt tart, amely után a gya-

barátaik addig szégyenítettek a digitális világban, amíg öngyilkosságba nem menekültek).

Előbb-utóbb a különféle elektronikai eszközök (számítógépek) egyveleget fognak alkotni az emberiséggel, az emberi testtel. Mindenképpen jó dolog memóriánkat egy kis kütyüvel megsokszorozni, megbízhatóbbá tenni, ám mi történik akkor, ha ez a kütyü illetéktelen kézbe kerül? A kegyes kis hazugságok valójában biztosítják a békét az emberek között, hiába írta Plátón, hogy államférfinak sohasem szabad ferdítenie



Black Mirror (Fekete tükör) – brit sorozat, melyet a 21. század *Alkonyzónájának* is neveztek. Alkotó: Charlie Brooker, minden rész eltérő szereplőgárdával rendelkezik

a folytatásokra is kíváncsiak legyünk. Az eddig öt évadot megért sorozatot sok kritikus minden idők egyik legjobb televíziós alkotásának tartja, nem véletlenül: a részek többségében mélyen elgondolkodtató, aktuális problémákat dolgoznak fel (*lájkvadász világ, milyen hatással van a technológia az*

nútlan néző százszor is meg gondolja – tegyük azt –, mit tár ki életéből a digitális világban. Mert lehetséges, hogy egy rosszkor elcsattant fotó örökre megváltoztatja az életét. Ez már nem csupán disztópia, képzelgés, hanem napjaink valósága (gyászos példája ennek azon gyerekeknek a halála, akiket

az igazságon, bizony sok emberi kapcsolaton éppenséggel javít egy kis hazugság – ha nem, az igazság diktatúraszerű, abszolutisztikus jelenléte sok mindent tönkretesz (magyarán: kell egy kis kottynak lennie a fogaskerekek között, mert az összeszorított kerekek képtelenek megmozdulni).

A sorozatban nagy szerepet játszik a mesterséges intelligencia. Napjaink egyik legjelentmondásosabb technológiai fejlesztése akkora hatást fog gyakorolni az emberiségre, melyet most még föl sem fogunk, viszont a fejlődés elkerülhetetlen. Ha hihetünk a sorozat készítőinek, ugyancsak borús jövő vár ránk.

Ami volt a híres *Alkonyzóna*-sorozat, napjainkban az a *Fekete tükör*. Sorozatkedvelők számára megkerülhetetlen, intellektuális munkával foglalkozók számára egyenesen kötelező. Olga Tokarczuk lengyel író a Nobel-díj átvételekor azt mondta, a XXI. század uralkodó műfaja a tévésorozat – ha valóban így van, akkor legalább olyan legyen, mint a *Fekete tükör*.



Valami örök tavasuhogás (Szabó Lőrinc) – 2020 (olaj, vászon, 100x100 cm)

## vers

Szondy Adorján György

## A jövő nyár lombjai

Az álom képeiből táplálkozom, és ez, nyilván, elidegenít, hogy bejárom egy tekintettel védett idődet, ijesztő, és csupán egyre ismeretlenebbé tesz, most már jobban vigyázol lépteidre, melyeket hátrahagysz, és temetetlen nyomaidba hullhat a piros, hullhat a sárga, a jövő nyár lombkoronái, apró, kis lépéseid, kedvesek, drágák, mint bármely élőlény kicsinyei, hogy ne bántuk őket, hagyjuk fölcseperedni, boldogulni, s ha árván maradnának, vegyük szárnyaik alá, majd velük együtt kapjunk légből, úgy haladjunk arra, hol szélesebb a mező, tágasabb a táj, hol magasabb az ég, és hosszabb a lépés, mert csak arra van vágy, csak arra int a kéz, mely valaha megsimogatott, megpaskolta a földet, hogy elhiggyük, ott lakott köztünk.

## A fecskéfűszakértők intelme

Maradt egy áldásnyi ereje, mivel megsimogatott, aztán lehányatlott keze a kezem mellé. Ugyanazzal a mozdulattal vezényeltem le néhány indulás szárbaszökkenését a csakazértis dús csetenyésében,\* vérfakasztó, rút tövisek között, ahol kiváló, zöld bakancsaikban a vérehulló fecskéfűszakértők intenek, hogy csak addig kenegessem sebem a növény mérgével, míg gyógyszer. Nézttem a heget, a királykisasszonyt, majd átkeltem a fele birodalomra, kissé megnyugodtam, útjaim végén, hogy épp addig élek, míg meg nem halok.

\* bokros, cserjés (székely tájszó, szerk.)

## Mozdulat

Megcsillan a Hold a kövek emberre néző lapján, tüskés szél indul hogylétem felől, hol madarak szelik a visszahajló ívet, füvek éléhez társul a seb.

A tavon csónak ringatózik, az evezés örvénye illanó pára, a mozdulat egy folyó tükrén himbálja a sást, hol van a kéz, mibe visszatérne már.



Leszakadt szárnyak – 2019 (olaj, vászon, 130x100 cm)

Pethő Lorand

## a nő dicsérete

te vagy  
az  
örökkévalóság  
másnaposságomra  
a jószág  
arbrons ha koponya hasad

te vagy  
a becentizett gesztus  
szkrizofrénia & intellektus  
a fent  
s a lent  
közötti járat  
a féregrágtá  
corpus mundi

te vagy  
a kattogás  
a tengely  
fejem fölött  
a csillagtenger  
gyomromban a lúgos oldat  
állomás és esti metró

te vagy  
a kör  
a kor  
a kezdet  
te vagy  
a le nem  
jegyzett  
mondat

## a hetedik tavasz

lassan megszoktuk a hiányt  
ha volt mit ennünk ettünk  
ha átsétáltunk a városon  
homályba borult testünk  
néztük egymást mint lebeg  
árnyékunk egyre foszlott  
füledbe súgtam: miért szeretsz  
válaszod: ne bolondozz...

## tavaszutó

a tavaszt mindig is utáltam  
ilyenkor elképzelem mindenki halott  
és bordái közt zsenge fű csírázik  
elképzelem mint az eltaposott  
cigarettaacikk kiegészenednek  
és elcsitulnak bennem a démonok

ilyenkor a villamos ablakából  
m. hosszasan néz  
én elfordulok

ilyenkor zakóm zsebében keresem a szavakat  
ha egyszer találkozunk

ilyenkor remeg arcomon a hús  
és sirályok sírnak az erkélyeken  
és a letört muskátlilevelek  
alá rejtőzködnek a hangyák

ilyenkor észrevétlen megyek az úton

ilyenkor mindig valaki fülembe súgja –  
maradj –  
majd elszívja előlem a levegőt

ilyenkor fulladozom

ilyenkor percekig nézem a napot  
hogyan tüszentsek  
zakóm ujjához kenem a taknyom

## A RÉMÁLOM (COŞMARUL)

Florin Irimia

Soha nem felejttem el azt az éjszakát, amikor először volt rémálomom. A tengerparton voltam a szüleimmel, ugyanabban a szállodában, ahol majdnem mindegyik nyaralásunk alatt laktunk, és, mint általában, a tengeri levegő vagy talán a hőség miatt, idegesség fogott el, feliasztva bennem az elégedetlenkedés antagonistikus bestiáját, akinek semmi sem tetszik, leszámítva a néhány kiruccanást a nudisták partrészére, ahol, a meztelen testek védelmében, a lengyelek kipakolták a mindnyájunk, sok elnyomott számára vonzó áruikat. Nyilvánvaló, hogy abban az életkorban semmi nem lehetett csábítóbb számomra, mint a testek és termékek, mellet és nápolyi szeletek, ágyékok és csokoládék társítása, amelyek közül előbbiek közszemlén, utóbbiak a kis Polski Fiatok csomagartóiban elrejtve voltak. Teljesen elbűvölten látogattam azt a napozót, hol anyukámmal, hol apukámmal, és ott soha nem unatkoztam, mert amíg az áruk minden alkalommal nagyjából ugyanazok voltak, a csupasz testek mindig másoknak tűntek, mintha valaki nyilvántartást vezetett volna róluk, és nem engedte volna viselőiknek, hogy naponta egy vagy két alkalomnál többször illegessék idomaikat a parton.

Ezen kívül viszont, mint mondtam, nagyjából folyamatosan ideges, zaklatott és szófogadatlan voltam – ráadásul szokásommá vált frusztrációm úgy kifejezni, hogy behajlított ujjú kezeim, mintha karmaim lettek volna, halántékomhoz emelve hosszan morogtam, mint valami fenyegető nagymacska, amely így figyelmezteti lehetséges támadóit, hogy nincs jó hangulatban. „Mi van, parancsolgatsz nekem?“, fakadtam ki még olykor, ahogyan az összes gyermek tette akkoriban, pontosan tudva, hogy ez így is van.

Talán a sok csokoládétól vagy a Pepsitől, amit a kertmoziban kortyolgattam, amíg *Az elektromos kutyát* néztem, azon az éjszakán, miután, meglepetésemre, viszonylag hamar elaludtam, rosszszat álmodtam. Az, hogy „rosszszat”, valójában nem kifejezés, csupán megközelíti azt, ami ebben a rémálomban történt.

Harcmezőn találtam magam, borzasztó ütközet végén. Körülöttem holttestek hevertek, zömmel megcsonkult, eltorzult hullák – és a legapróbb zaj sem verte fel a helyi síri csöndjét. Az ég nyomasztóan borús volt, kinnal-bajjal haladtam előre, lépten-nyomon kerülgetve a halomba hullt tetemeiket. Nem tudom, miért voltam ott (talán az egyetlen túlélőként?), mit kerestem, ha egyáltalán kerestem valamit. Egyszer csak megpillantottam anyukámat, az egy nappal korábban a lengyelektől vett farmerban és trikóban, nem viselt páncélt, és már csak a látványa is eltöltött reménnyel. Hát nincs minden veszve, édesanyám itt van, eljött, hogy kimenekítsen

a förtelmes rémálomból, amit éppen átélek. Felgyorsítottam a lépteim, hálásan közeledtem feléje, láttam, ahogyan lekuporodik, kitért karokkal, hogy megölelhessen. Amikor azonban odaértem hozzá, hirtelen felegyenesedett, hátranyúlt, előhúzott onnan egy hatalmas kardot, és, csöppnyi tétozás nélkül, levágta a fejem.

Irdatlan sokk volt. Az ilyesmi még álomban is képtelenségnek tűnt számomra. Mintha minden törvény, megállapodás és szerződés hirtelen semmissé vált volna arra vonatkozóan, hogy mi történhet és mi nem, miközben alszunk. Fejem néhány métert oldalra gurult, miközben, hab a tortán, még láttam, értelmem szemével néztem a konkrét, tágra nyílt, döbent szemem, bámultam halott tekintetem, testemtől elvált fejem, a saját anyám által rámért, irtóza-

a parton, amiből bejelentés lett a Vakáció Rádió, hogy rám találjanak. Belefeledkeztem a játékba, egyre csak távolodva a napozólepedőnkől, aztán, mivel nem találtam vissza, arra gondoltam, elmegyek a nudistákhoz, hátha ott ráakadok anyukámra. Arrafelé tartva azonban eltévedtem. Valószínűleg ott vonszoltam magam a parton, mint egy árva fókabébi, amikor egy hölgy, aki bizonyára hallotta a rádiós felhívást, kézen fogott, és nem is engedett el, amíg át nem adott biztonságban „a hatóságoknak”. Nem emlékszem már semmire a Vakáció Rádió székhelyéig vezető útból, arra sem, hogy a hölgy beszélgetett-e velem, kérdezte-e a nevem és azt, hogy hová valósi vagyok. Csak az a pillanat eleven bennem, amikor meglátom anyukámat, és az a megkönnyebbültség, amely



Kék angyal - 2020 (olaj, vászon, 100x130 cm)

tos erejű csapás nyomán. Teljesen irányvesztetten próbáltam tenni néhány lépést, egyebet nem akartam már, mint egyre inkább eltávolodni tőle, de borzasztó nehezen mozogtam, imbolyogva, néhány pillanat múltán pedig elkerülhetetlenül, tehetetlenül eldőlttem. És kileheltem a lelkem.

Másnap reggel, de azután is még egy ideig, gyanakodva méregettem anyukámat, távolságtartó voltam a társaságában, mint a kutya, amely, ha elverik, menekül az ember útjából. Ahányszor felém közelített, igyekeztem félrehúzódní vagy, ha ez nem volt lehetséges, óvni a fejem, mindaddig, amíg egyszer apukám félrehívott, és megkérdezte, hogy esetleg felfofozott-e anyukám, vagy valami ilyesmiről van-e szó. Anyukám ezzel szemben semmit nem kérdezett, de sokat sejtetően nézett rám, mintha tudná, miért viselkedem így.

Egy év múlva, amikor ismét megérkeztünk nyaralni a tengerre, ezúttal csak én és ő, eltévedtem

akkor, ettől előtt. Kiszakítottam magam a hölgy kezéből, és boldogan szaladtam anyukám felé, hogy megölelhessen. Nem kellett volna meglepődnöm, mégis elámultam, hogy elsőre kaptam tőle egy kiadós nyaklevest. „Pofátlanja!” – kiáltott rám. – „Hová tudtál így eltűnni? Azt hittem, elsüllyedsz szégyenemben...”

Néztem az arcát, próbáltam magamhoz térni a tasli okozta fájdalmas megrázkódtatásból. Ideges volt, de – láthatóan – eléggé ijedt is. Lehet, azt hitte, elraboltak, vagy a vízbe mentem, és belefutottam. Mindettől ismét ellenállhatatlanul úgy éreztem, hogy meg akarom ölelni. Másodjára engedte is, szótlánul. A füles ellenére, amiben részem volt, csak szeretetet és hálát bírtam érezni iránta. Végső soron ahhoz képest, amit álomban művelt velem, egy pofon igazán semmisség.

Szonda Szabolcs  
fordítása

## vers – szonettpárbaj

### SZONETTEK A VAKCINÁRÓL

2020. szeptember 26-án rendezték meg Budapesten, a Ferencvárosi Művelődési Központban József Attila és Illyés Gyula VERsengésének emlékére a Szonettpárbaj nevű költészeti versenyt, vakcina témában. Az alábbi költők villogtatták meg költészeti és orvosi tudományukat: Bék Timur, Halmai Tamás, Jónás Tamás, Nagy Lea, Farkas Gábor, Ferencz Mónika, Regős Máttyás, Vesztergom Andrea.

A zsűri tagjai (Erdős Virág, Miklya Zsolt, Weiner Sennyei Tibor) végül Regős Máttyás szonettjét találták a legjobbnak.

Tekintettel arra, hogy szerkesztőségünk egyik tagja vírushelyzet folytán már hónapok óta kint ragadt Magyarországon, beoltatta magát e versekkel, és megszerezte nekünk azokat.

Regős Máttyás

### A kezdet után

Anyám, előtted nem volt semmi kezdet,  
a tejfehér, az ájulás, a felhő.  
Dagadt fiad a bőrödért ma reszket.  
Anyám, miért lesz anyátlan, ki felnő?

Körmeim ma vágatlanul letörnek,  
hajam szála rőzseként ma elreped.  
De változót csak változatlan tör meg –  
hiányos leszél, míg leszék neked.

Ha hívlak is, ma csókod margarin,  
felhasadtál, anyám, időm karmain.  
Te ősvilág-sötétben voltál a vaj.

A margarinnal gyomrom eltelik,  
ha vannak is, ne súgd meg terveid,  
mert messzebb vagy, mint voltál a tavaly.

Bék Timur

### Vakcina

A gyötrelmekre ellenszer, ha nincsen,  
kotyvasz magad magadnak vakcinát!  
Remegésekből az ajtókilincsen,  
a látványból, s hogy láthat az, ki lát.

Ellenszer, ha nincs a gyötrelmekre,  
s bármerre tartasz, fúj a szembeszél,  
bontsd a létet buzgó elemekre,  
s hallgasd jól, melyik miről beszél!

Mert a világvándor útja szenvedés,  
és minden, mi él, az értelmetlenül,  
s nem múlik húsod alatt a viszketés,

de részecskéidben szépség szenderül,  
titkos csodák történnek benned, és  
érezni ezt csak idődbe kerül.

Nagy Lea

### Vakcina

Ellepek a világot, tű, második hullám: Mondták.  
Hallottam magam is: *slosszanunk* csendben.  
Libbenek, hagyom, majd magamba mentem.  
Fényvesztő múltás, remény ereje: Kidobták.

Áttetsző cseppek, mesélték, hogy fáj: látták.  
Jönnek, mennek, fehér maszkosak, horizont legvégén.  
A nyugalmat s csendet nem hagyja valami békén.  
A változás a félelem, látták ijesztő utazását.

Burokba temetnek, észrevétlen: Hallgatok.  
Ismeretlen mindez, kellene temetnünk.  
Szenvedést tovább lökni: valamit tartogattok.

Nincs idő, s nincs tér, valaki remélt.  
A vakcina még csak távlat, de már elég.  
Halljunk fehér zenét.

Vesztergom Andrea

### Vakcina

Átlátszatlan sejtek, tejes vízüveg,  
eldönthetetlen és antigén anyag,  
membránjaikban minket hordanak,  
vérünkbe kócolva minden színüket.

Keringésnyi káosz, izzadó örület,  
meggondolatlan, szerteszt szalad,  
követhetetlenül álnok és hanyag  
lett a plazma szintje. Hősöket

keresnek, a visszafordítható szerint  
valami véges káoszok helyett,  
elfáradt és megáll lába,

ha előbújt, elérjük majd megint  
matériája végül csak incseleg,  
s visszabújik saját önmagába.

Farkas Gábor

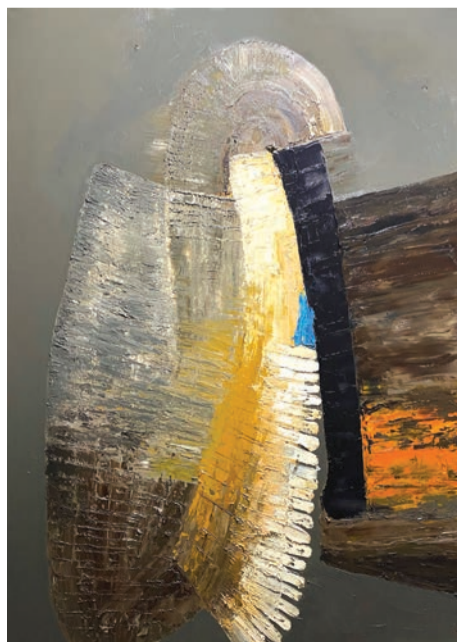
### Erre nincs

Elmaradtam, nem értem vissza reggel,  
egy lettem az önváddal, amíg lehet –  
önazonosságom a lelkiismeret:  
azzal küzdök vagy az emlékezettel.

Erre nincs vakcina, mégis megtettem:  
önvád a veled végig nem élt élet –  
el sem kezdődött, úgy ért máris véget.  
Egymástól függünk azóta mindketten.

Nem tudlak, pedig tényleg mentenélek,  
ahogy elregélték régen a vénék –  
halvány gesztusaim kódolatlanok,

A fel nem fedezett gyógyír én vagyok,  
de te hibátlan csillag alatt fekszel  
folyton önmagadra éhező testtel.



Angyal - 2020 (olaj, vászon, 100x130 cm)



Argus - 2019 (olaj, vászon, 90x100 cm)

## tárca

Bölöni Domokos

## DÖRÖMBÖLNEK AZ AJTÓMON

Két barátságom is felbomlott  
egy lakodalmi meghívó miatt.

Budafokon lakott az egyik barátom, kedvvel látogattuk egymást, el szerettek volna jönni a nagyobbik lányunk esküvőjére. Mikor itthon felkeresett a másik barátom, aki Újpesten élt, visszatértekor rábíztam a lakodalmi meghívó továbbítását; hogy hazaérve a fővárosban tenné postára, küldje el a közeli Budafokra.

A lakodalom lejárt, a budafokiak nem jöttek el. Aztán egy szigorú levélben a szememre vetették, hogy bezzeg meg sem hívtam őket.

Egy év múltán felkerestem az újpesti cimborát; a másikkhoz nem mertem kimenni. Előhozta a dolgot a borítékkal, a meghívóval. Ekkor hirtelen a homlokára ütött. Majd valahonnan egy itt, Marosvásárhelyen vásárolt könyvből kihalásztam a kopertát. Hogy ő bizony abban felejtette.

Emiatt mindkét barátság zátonyra futott.

A budafoki haláláig sem hitte el, hogy nem a hibából került el a meghívás. Az újpesti pedig valamiért nem volt hajlandó három sort írni vagy kijönni velem Budafokra, hogy előadjuk a póre valóságot.

Egy ideig még fél szívvel barátkozgattunk, aztán lassan semmissé vált az egész. Az újpesti pár éve nincsen. Hamvait hazahozták. Már sosem tudunk igazán szembenézni.

A budafoki néha üdvözölt e-mailen. Éreztük, hogy nem végettünk egymásnak.

Valszeg mégis utált, árulónak tartott. Közben kedvelte, megválaszolta tétova közeledésemet. Hogy ismét írok, akármiket. Ő is írt. Felfedezte ősei kisvárosát Arad mellett, és monografikus igényű könyvet készített róla.

Elküldte a MEK-en, s én is neki ezt-azt. Ősz öregekké válva tán meg sem ismertük volna egymást. A téveteg bűnösök duplán fehérednek.

Aztán érkezett az értesítés, hogy ő is.

Aki meghalt, már tudja, amit Hatvani professzor. Hogy a túlvilágon sem úgy nincs, ahogyan én, de ám amúgy sem, amint azt te képzelted volna.

Persze efféléről sosem beszélgettem, egyikőjükkel sem.

De sejtettük, hogy idő érkezten majd ördög dörömböl az ajtón.

Nyitnám, de visszahőköl. Valahonnan már ismerjük egymást.

Az én ajtómon is ott krétáll Hatvani professzor elhárító négy betűje.

Alatta pedig a kénkö bűzű válasz: „*Per multum cras – cras tandem dilabitur aetas*”.\*

Itt már jártam, morogja, és füstté válik.

Egyelőre.

\* A sok „majd holnap, majd holnap” után végül is elfolyik az életünk. (latin)





## CÉRNA ÉS TŰ, AVAGY TŐ S CERNA Sántha Attila

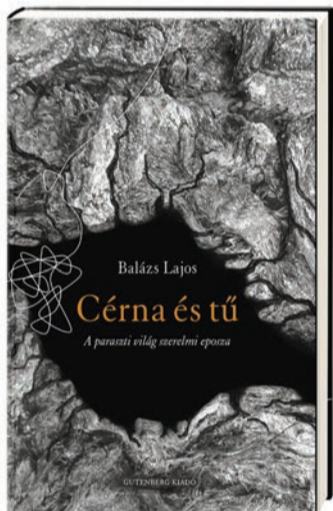
Nehéz olyan könyvről írni, amelyhez a szerző maga csatol olyan tanulmányt, amely egyben elemzi is azt. Balázs Lajos néprajzkutató márpedig ilyesmit vitt véghez a *Cérna és tű. A paraszti világ szerelmi eposza* című kötetében: letett az asztalra egy hihetetlenül sokrétű, a női lelket minden irányból kielemező mélyinterjú-folyamatot, és az előszóba be is jelölte (helyesen, precízen) annak helyét irodalmunkban. Balázs szerint a könyv egy magyar (székely), női Kalevala, amely visszaadja népünk hatalmas tapasztalati tudását, életszemléletét. Igaza van.

A szerzőről bizonyára már sokan halottak, kivált a híres *Szerelempatak* című film után, amely az ő *Amikor az ember nincs es ezen a világon. Paraszti nemi kultúra és nemi erkölcs Csíkszentdomokoson* című könyve nyomán készült. Azt viszont már kevesebben tudják róla, hogy nagyjából egész életét a négy emberi sorsfordító – születés, párválasztás, nemiség és halál – szokásvilágának vizsgálatára tette fel. Miután pedig minden feltárhatót feltárt ezeken a területeken, arra gondolt, hogy a több mint 300 adatközlővel készített mélyinterjúkból egyetlen könyvet gyúr össze – így született meg e kötet.

Egyetlen, sok-sok asszonyból összegyúrt karakter mesél világunk nagy mozgatóerejéről, a szexualitásról. A főhős egy parasztasszony, „fiatal is, idős is, özvegy is, elvált is, egyedül élő is, de nem félisten, (...) mint az eposzok hősei”. Szereti a szexet, utálja is, férfifaló az egyik pillanatban, a másikon frigid, és közben folyamatosan megküzd azért, hogy emberhez méltó, jó élete legyen a párkapcsolatban.

Mi most ragadjunk le az egyik beszélgetésnél, amely azt járja körül, hogy „azok es befűzték a cernát a tű fokába”. Azoknak, akik nem értik/értették e szófordulatot (mint például én sem), elmondom, arról van szó, hogyan jut el a leány s a legény a közönsülésig (amit az idézett metafora próbál viccesen

elmondani). A szexről való beszéd fontosságát a mélyinterjú alanya így világítja meg: „annyit nem imádkozunk, s egyéb dolgainkról sem beszélünk annyit, mint erről”. Ahány megszólaló, annyi vélemény, az egyik szerint közben csillagokat lát az ember, a másik szerint zsarnokság, a harmadik szerint szerelem vagy szeretet kell hozzá, anélkül olyan, mint a pityóka só nélkül. Egy újabb megszólaló szerint „a közönsülés az



élethez tartozik. Mint a házasság, a halál s a születés. Há nem es beszéd! De hát anélkül nem tudunk megszületni s létezni. A békesség es helyreáll egy jóízű közönsülés. Az egy olyan orvosság, ami mindenre jó”.

A könyv mélységes mélységekbe és magasságokba visz

minket, árnyalva minden lehetséges nézőpontot. Csupán a használt nyelvezet esetében vannak fenntartásaim, mert néha olyan szavak csúsznak be, amelyek nem hitelesek számomra (mint az előbbi idézetben a *közönsülés* szó). Lehet ugyan, hogy az adatközlő a gyűjtőre való tekintettel így mondja, ám nincs élő parasztember, aki ezt a szót a szájára venné normális beszédben (merthogy van annak az aktusnak normális neve, ami b-vel kezdődik).

Nagy a gyanúm, hogy maga a címbe (*Cérna és tű*) emelt metafora „befűzték a cernát a tű fokába” formája sem használatos. Mikor ugyanis kérdeztem 88 éves, fele életét falun leélő édesanyámtól, mit jelent ez, nem tudta. Mikor viszont úgy kérdeztem, ismeri-e, ha „befokozzák a tőbe a cernát”, így válaszolt: „nagyanyám s Ágnis né a padon egyfolytában erről beszéltek”. Székelyföldön ugyanis mindenfelé, még Csíkszentdomokoson is, ahol Balázs Lajos a mélyinterjúkat készítette, nem *beléfűzik*, hanem *beléfokozzák* a cernát (cernát) a tőbe (tűbe). A tű fokát meg sem említik, mert az már benne van a beléfokozásban.

(Nem tartozik szorosan a könyvhöz, csupán annyiban, hogy innen indult a gondolatmenetem: a *fokoz* szavunk az etimológiai szótárak szerint is a *fok* 'tű foka' szóból van képezve, épp csak a magyarázat hiányzik hozzá, miként is jön össze a két jelentés. Hát így, kéremszépen: aki beléfokozza tőbe a cernát, az fokozatosan, egyre gyorsuló mozgással jut el a csúcra.)

Balázs Lajos: *Cérna és tű. A paraszti világ szerelmi eposza. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2020*



Jelen és múlt - 2020 (olaj, vászon, 70x60 cm)

Szente B. Levente

### Tégla és cement

szobámban minden tárgynak története van a mozdulatlanoknak is – olykor szeretek róluk beszélni itt vannak például a régi kancsók festmények fényképek levelek könyvek csak a padlódeszka meg az ajtó mocomog megmozdul néha megmagyarázhatatlanul nap nap után egy-egy tárgy miként változtat helyet nem is értem van egy két szóbeszéd erre hogy ezért meg azért de mielőtt örületbe kergetnének inkább elhiszem összefogott hátam mögött téglá és cement hogy kimozdítsanak helyükből minden követ

Kovács Újszászy Péter

### Rügyezés előtt

A harmadik mese végére érek. Közénk furakodik az este, a varrás feszül, nem alszol. Szeretnélek megnyugtatni, mint tavaly ősszel, amikor ránk esteledett a Hargitán. Itt nincsenek fenyők, almafákat ültettek tömbházunk köré. Sünök ébrednek csigolyáid között. Frissen oltott gerinced tanulja még a rügyezést.

### Madarasi ecloga

Kiscsibe fürdik a porban. Rózsaszírom tapad éppen a csendre. Új repedés csalogatja a hangját, issza a napfényt gyűszűvirágnak a kelyhe. Úszni vonulnak a récék, látod a szárnyon csillan a vízcsepp! Készül a macska, gerince feszül meg, már el is ejti a csöpp egeret. Perzsel a napfény, elvonul innen a szúnyog, nem csalogatja a felszín ezüstje. Szép ez a reggel! Így van-e, kedves? Jó veled érne a nyárban.

### Távolító

A Szamos-part legszebb pontját kerestem. Kíváncsi voltam a dolmányos varjak játékára, ahogy a levegőben egyensúlyozva kapcsolatba lépnek egymással. Téged a folyó érdekelt, a felszínen felejtett pillepalackok. Az sem zavart, hogy a szúnyogok átszabhatják bőröd. Elnézted, ha tekintetem az arcodra tévedt, de elhárítottad érintésemet.



## tárca

## A BOLTOSNÉ

Hallottam már egyet s mást a boltosnéről, de úgy igazából nem érintett meg a téma. Ma bementem kenyérért hozzá, mert a falu többi üzletében nem találtam. Nagy készséggel kiszolgált, majd mikor csak úgy kedvességéből megkérdeztem, van-e a faluban koronavírusos, felcsillant a szeme az izgalmától, s nyomban megelevenedett az arca.

– Van bizony! Nem is egy!  
– Ugyan biza, hányan vannak? – ijedtem meg hirtelen.  
– Nem tudom, de sokan! – suttogta nagy titokzatosan.  
– És nem lehet tudni, hogy kik azok? – próbáltam kiszedni belőle az igazságot.  
– Persze, hogy tudom! De nem beszélhetek róla, mert megígértem! Pedig össze-vissza koslatnak a faluban...



Fátoly – 2018 (akril, vászon, 100x100 cm)

Zorkóczy Zenóbia

– Ebbe a boltba is bejárnak vásárolni?  
– Neeeeem, ebbe nem járnak! De a másik ketőbe igen, s az egyik beteget, amelyik az alsó boltban volt, már el is vitte a mentő!  
– Szóljak a rendőrségnek?  
– Jaj, ne! Kérem ne, mert lehet, nem is igaz! A komámném mondta, s rávett, hogy mondjam azt, hogy „görbüljek meg, ha elmondom” – fogta könyörgőre.  
Na, jó, gondoltam magamban, megpróbálom más hírforrást keresni, mert itt estig se járok a dolgok végére. Megfordultam, hogy a hűtőből kivegyek egy vajot, de majdnem földbe gyökerezett a lábam, mert olyant láttam, amit még a színházban sem. A boltosné a hátam mögött – láttam a hűtőszekrény üvegében – elkezdett grimaszolni engem utánozva. Még számárfület is mutatott. Megbolondult a világ? – kérdeztem magamtól, de a kíváncsiság tovább hajtott, hogy vajon hova alakul a helyzet, ha nem fordulok meg. A hűtőben nézegettem az élelmiszereket, s hát látom, mint bülbülnöz, hogy vegyek még valamit. Hozzá akarok nyúlni valamihez, kezével sugallja, hogy vegyem már el. Nem tudom abbahagyni ezt a játékot, folytatom, lám, még mi sül ki ebből. A boltosné egyre átszellemültebben karmesterkedik a hátam mögött, hogy na, még vásároljak valamit. Fogott a figura, ezért veszek ezt-azt, még ha az összes pénzem el is költöm. Kivettem egy rúd szalámit, erre elkezdett imádkozni mögöttem. Tejfölt is vettem a legnagyobbból, erre felemelte győzedelmesen az ökleit. Ami volt, s amit ehetőnek tartottam, mindent kirámoltam a hűtőből. Megfordultam, s a boltosné, aki egyben az üzlet tulajdonosa is, könnyes szemekkel, eltorzult arccal mondta a végösszeget, s azt is, hogy a biztonság kedvéért ezentúl is csak nála vásároljak, mert ő ebbe az üzletbe nem engedi be a vírust.

## vers

Vesztergom Andrea

## Szűretlen akkord

Előttünk járnak, elérhetetlenül,  
falakkal lélegeznek, mint a házak,  
egy-egy árnyék olykor vértelen terül  
előttem, elmosódva gyúrt a vázlat.  
Nyirkos, hevületlen hajnalt hintáztat  
már az ősz. Jár, amerre nem szabadna,  
pályája véletlenszerű mintázat:  
ellenőrizetlen ívű labda.  
Melyek összetartoznak, összenőnek,  
s az illesztés helyén csak forradás van,  
akár egy impresszionista szőnyeg:  
elfolyt a szín a lassú olvadásban.  
A tényleges pedig kimondhatatlan,  
csak szavak szintjén látszik egyszerűnek,  
megfeszül, folydogál a hangalakban,  
rendhagyó összetételű a szűret.  
Bár néhány kérdést mindig elfeledtem,  
vagy kibonthatón mindig nyitva hagytam,  
most kéretlenül tornyosul felettem:  
a bizonyosság megfordíthatatlan.  
Mellettünk járnak, elérhetetlenül,  
ők fellebbenő, lélek-héjú vázak,  
és ha néha mégis egyikük leül,  
szárnyával takargat el, mégse fáznak.

## könyvkalandok

## ÉDESANYÁM, A SZERELEM ÉS A KRITERION

Miklóssi Szabó István

**Ha a szerelemért könyv járna, sokkal okosabbak lennénk. Illetve ki tudja... Annyi bizonyos, hogy jelenlegi lexikális agyállományomért felelősek a szüleim, én, na meg egy kisvárosi szerelmes könyvtár. Az iskola nem annyira, azt kellő óvatossággal elkerültem.**

Ha elmúltál negyven, s netán a bibliofilek világához vonzódsz egy keveset, tudod: aranyrőptű romániai diktatúránkban, 1990 előtt könyvet is alig lehetett találni. Vagyis lehetett, ha azon szerencsések közé tartoztál, akiknek „pilája”, azaz ismeretsége volt a sarki könyvüzletben, és hajlandó voltál két kiló fagyasztott, mégis megrohadt halat vásárolni a kétszáz méterrel odébb található mézsárszékből.

Édesanyám okosan megoldotta ezt (is, mert akkoriban a kiló szalámitól a tojáson át a lisztig, olajig, tetrabugyiig mindent meg kellett), igaz, Amor nyilvánosságja is segítette könyvkalandjaiban, hiszen a könyves üzlet egyik eladója olyan szerelmes volt belé, hogy Shakespeare is könnyekre fakadt volna tőle, és bizonyára újrajrja Rómeó és Júlia történetét. Nyilván e szerelem beteljesületlen maradt, de ahhoz éppen elég volt, hogy anyum minden újonnan megjelent Kriterion-könyvhöz hozzájusson

a fagyasztott hal megvásárlása nélkül, és az eladó is agglegény maradjon egy életen át. Summa summarum, az egészről a legjobban én jöttem ki, mert így már ötödikes koromban olvashattam a Pillangót, Charrière nagyszerű könyvét, s kérdezhettem: anyu, mi az a kübli? És mit jelent valaki köcsögje lenni? (A kübli a prózai nyelvben biliként szokott szerepelni, a köcsögöt – itt nem tárgyaljuk a szemérmesség okán.) Anyum még sokszor sápadt, vörösödött az ilyen és ehhez hasonló kérdések hallatán, melyeket fölvettem akár a lakodalmas tömeg közepén is, de szerintem titokban büszke volt arra, hogy olyan kérdésekre keresem a választ, melyekre a környezetemben lévő felnőttek többsége nem tudott válaszolni (lett is kellő zűrzavar a fejemben).

Ha volt annak a borzalmas rendszernek valami pozitív hozadéka is, az a Kriterion Könyvkiadó volt. 25 milliónál is több



példányban mintegy 3 ezer cím jelent meg a romániai kisebbségek nyelvén, különféle irodalmi remekművek, könnyedén lehet erről dokumentálódni (habár a Kriterion történetét tudomásom szerint még nem írta meg senki – nagy adósság!). A kiadó 1970-ben alakult Domokos Géza vezetésével, Ceaușescu megkarakatként használta a Nyugat előtt, bizonyítandó, hogy a kisebbségeknek milyen jó sorsuk van az aranykorszak Romániájában. Domokos Géza viszont

kitűnő érzékkel igazgatta az intézményt, egészen 1990-ig. Húszéves pályafutása alatt a kiadó gyakorlatilag az összes fontosabb irodalmi remekművet megjelentette, sorozatok formájában. Igaz, arról is szól a fáma, hogy némely művet a diktatúra kegyeskedése miatt meg kellett húzni, nem is beszélve a romániai szerzők munkáiról, ahol kötelező volt a cenzúra, a pártot éltező munkák megírása, különben az adott könyv nem jelenhetett volna meg.

Napjaink könyvesboltjaiban a bőség (és a drágaság) zavarával küzdünk, ezért nehéz elképzelni, hogy alig 30 évvel ezelőtt egy kiadó herculesi munkát végzett azért, hogy meglegyen a romániai kisebbségek szellemi tápláléka. Túlzó, szirupos szavaknak tűnhetnek ezek, holott nem azok: bizvást állítom, hogy a Kriterion Könyvkiadó nélkül a magyarság sorsa nem úgy alakul, ahogy. Arra is emlékszem, akkoriban alig volt ház, ahol a Kriterion néhány könyve ne lett volna a polcon...

## EGY GIDÓFALVI HADIFOGOLY OROSZORSZÁGBAN

G. Szabó Ferenc

**A második világháború után a sztálini gépezet a statisztikák szerint 600 ezer honfitársunkat fosztotta meg szabadságától, akik közül 200 ezer soha nem tért haza. Az 1922. december 23-án született, ma is élő gidófalvi id. Fazakas Ferenc szintén átélte az orosz hadifogság pokoli mindennapjait. 98 éves kora ellenére jól emlékszik a szörnyű történésekre, melyeket, szavai szerint, „nem lehet, egyszerűen lehetetlen elfelejteni”.**

Amikor besorozták magyar katonának 1940-ben, 18 éves volt. Édesapja már nem élt, 1937-ben halt meg. A berukkolás roppant fájdalmas volt, hisz az édesanyjától és testvéreitől kellett megválnia. Nyolcan voltak testvérek, közülük a nagyobbak, Józsefet egy évvel korábban már elvitték.

Próbálta ugyan, de a sepsiszentgyörgyi katonaozrost nem sikerült meggyőznie, hogy az egyik szemével nem lát jól. Az orvos – értve a furfangot – azt mondta: „Nem nagy baj az, fiam, hogy rövidlátó vagy, ahová kerülsz, ott az izmaid lesznek fontosak!”

A magyar katonaságban a felderítő alakulathoz került. Az orvos jóslata bevált, mert a kiképzési idő letelte után nem engedték haza, hanem harcolni vitték. Mint felderítő katonák sok viszontagságon ment keresztül a 33. határőrség-zászlóaljánál.

### Egernél esett fogságba

1944. október végén esett orosz fogságba, Eger mellett. A tanya, ahol meghúzódott, körül volt véve orosz katonákkal. Tizenegy társával bujkált ott, a magyar hadsereg oszladozott már akkor. Budapestre nem tudott eljutni, mert az oroszok éjjel-nappal bombázták a várost, tudták, hogy ilyen körülmények között, rövid időn belül azt is elfoglalják.

Az egri tanyán egy idős házaspár volt a „házigazdájuk”, akik szívélyesen gondoskodtak róluk.

Egy nap azt vette észre, hogy egy orosz katona közeleg búvóhelyük felé. Itt a vég, gondolta, hisz tudta, hogy annak a társai körülveték a tanyát.

Ahogy a házhoz ért, a katona kitérte az ajtót, és fegyverrel a kezében kiteszkolta az udvarra őket. Nem is gondolt egyikük sem arra, hogy ellenálljanak. Az első parancs az volt, hogy álljanak egymás mellé és fegyvereiket rakják halomba. A második, hogy álljon ki a sorból, aki német katona. Mondták, hogy bizony köztük nincs német, mert mind magyarok, de az egyikük öltözeté elárulta, hogy nem mondanak igazat, ugyanis egy német távbeszélő is volt velük. Ennek a ruháját az orosz katona föllismerte, majd kirángatta a szerencsétlen németet a sorból.

A tragikus történetre így emlékszik vissza id. Fazakas Ferenc: „Volt előttünk egy nagy szántó-föld. Az orosz katona azt mondta a német távbeszélőnek, hogy szaladjon a szántófelé. Bajtársunk ránk nézett, mintha így köszönt volna el tőlünk, aztán hátat fordított nekünk és lassan távolodott, mintha a promenádon lett volna, rá sem hederítve az oroszra, aki futást parancsolt. Szegény, még a szántófelé szélét sem érte el, amikor a lövés eldőrdült. Azonnal szörnyethalt.”

Hamarosan gyűjtőlágerbe kerültek, ahol néhány nap várakozás után tehervagonokba zárták. Azt mondták nekik, hogy vége a háborúnak, felszabadultak, és küldik



Id. Fazakas Ferenc 98 évesen sem felejté a hadifogság szörnyű pillanatait

haza szeretteikhez, családjaikhoz. Örvendtek, hogy végre hazakerülnek, s a deszkavagon résein kinézve figyelték az ismerős otthoni, erdélyi tájat. A boldogság nem tartott sokáig, mert kissé túlvitték őket: Romániába, Foksányba. Ott áterreltek őket egy másik szerelvényre, és meg sem álltak velük Moszkváig.

### Ne gondolj az otthoniakra!

Amikor kiszálltak a tehervagonokból, szomjasak, éhesek voltak. Moszkva utcáin vég nélküli sorokban haladtak, az ottani civilek gúnyosan mosolyogtak feléjük, a nők kacagtak, és két karjukat kitérve, a madarak röptét utánozva üzenték nekik, hogy majd úgy repülnek haza, míg a teraszokon italozó orosz katonák és tisztek vodkával telt poharaikat mutogatták nekik és táncoltak.

A hatalmas lágerkapu becsapódott mögötte, és id. Fazakas Ferencnek az volt az első gondolata, hogy innen soha nem fog kiszabadulni, soha nem fogja látni édesanyját, testvéreit, szülőfaluját. De volt benne egy kis remény is, hisz még élt, tudatosult benne az, hogy az oroszoknak nem az volt a tervük, hogy megöljék (amit eddig is megtehettek volna). Szükség volt az izmaira, a munkájára, mint ahogy pár évvel ezelőtt az a bizonyos sepsiszentgyörgyi katonaozrosz találoán megjósolta.

Kezdetét vette számára a hadifogságba esett magyar katonák sanyarú élete, a nehéz kényszermunka. A négy év fogság alatt dolgozott szénbányában, vaskohóban, téglagyárban, kolhozban. Megértette, hogy nem szabad elkeserednie, ha túl akarja élni ezt a poklot, vagy az otthoniakra gon-

dolnia, csak a munkára kell összpontosítania és az egészségére.

Étkezés naponta háromszor volt, és a hónap végén némi pénz is adtak, amit a láger üzletében elkölthetett. Az orosz tisztje megkedvelte és néha elvitte „díszbedre” (ez a tisztikonyhát jelentette). Ez csak azoknak a foglyoknak járt, akiket az orosz munkafelügyelő „jó munkásoknak” nevezett.

Sok fogoly halt meg vérhasban, voltak, akik szökni próbáltak, de az örök minden esetben észrevették, és gondolkodás nélkül lötték le őket.

1947-ben, egy hideg őszi reggelen szokatlan nyüzsgés-forgás támadt a lágerben. Sorakoztatták őket, majd közölték velük, hogy szabadok, mehetnek haza. Egyikük sem hitte el, hisz a négy év alatt sokszor hallották már ezt a mesét. Aztán kitérte a nagy lágerkapu, és megindultak visszafelé azon az ismerős útvonalon, amelyen évekként ezelőtt jöttek. Mikor a moszkvai vonatállomásra értek s már a favagonokban voltak, a vonat pedig elindult, csak akkor kezdtek abban reménykedni, hogy vége, végre szabadok lesznek.

### Hazaérkezés

Hét év. Melyből három év hadifogság és kényszermunka. Ennyi év távollét után id. Fazakas Ferenc végre hazaért. A gidófalvi vonatállomásra a falu felé tartva nagy félelem kerítette hatalmába. Koromsötét volt, és arra gondolt, hogy bármikor valaki lelőheti, s nem láthatja viszont édesanyját, testvéreit. Az egykilométeres utat szaladva tette meg a faluig, úgy gondolta, hogy így a golyó nehezebben érheti el. Nem tudhatta, hogy édesanyja szabadulása előtt pár hónappal már meghalt.

A kis családi ház kilincset alig kapta meg a sötétben. A kopogtatásra nem válaszolt senki. Aztán hallotta, hogy bent mocorognak, s újra kopogtatni kezdett. Az ajtót valaki kinyitotta, és bemehetett. A szoba közepén, a mécses gyöngye fényében testvérei felve nézték őt. Kis idő múlva az öröm, a testvéri szeretet, a viszontlátás boldogságának érzete igazi fénybe borította az alig kivilágított szobát.



Igazolványkép 1955 körül, nyolc évvel a szabadulása után

RENDELJEN ÖN IS A HARGITA KIADÓHIVATAL KÖNYVEIBŐL ÉS KIADVÁNYAIBÓL!

www.szekelyfoldfolyoirat.ro  
www.szekelykonyvtar.ro  
szekelyfold@hargitamegye.ro  
(004)0266-311 026, (004)0746-195 413  
530170 Csíkszereda, Tudor Vladimirescu u. 5. sz.

## ott voltunk

## ORBÁN BALÁZS, AZ EMBER

Péter Beáta

– Szejkefürdőn hozták létre az Orbán Balázs látogatóközpontot –

Méltó emléket állítani a „legnagyobb székelynak”! – ez a cél vezérelte a Székelyföldi Legendárium csapatát, amikor mintegy öt évvel ezelőtt elkezdték megtervezni és megépíteni az Orbán Balázs-látogatóközpontot. A Székelyudvarhely melletti Szejkefürdőn, Orbán Balázs sírjához közel található emlékházban interaktív módon mutatják be az író, néprajzi gyűjtő, fotográfus, országgyűlési képviselő életútját, munkásságát, hagyatékát.



Orbán Balázs hologramja – technikai újításként – hanggal a Legendárium rajzfilmstúdiótól

A szejkefürdői Mini Erdély Park szomszédságában, egy felújított épület négy termében kapott helyet a látogatóközpont. Fazakas Szabolcs, a Székelyföld Legendárium ötletgazdája szerint régóta szükség volt erre: „Orbán Balázst mint a legnagyobb székelyt szoktuk emlegetni, szobrokat emeltek a tiszteletére, iskolát, utcát neveztek el róla, a lengyelfalvi szülőházában emlékszobát rendeztek be, de külön múzeuma nem volt. Ezért ígéretet tettünk a csapatunkkal néhány évvel ezelőtt, hogy Orbán Balázsnak lesz egy méltó emlékháza. A szejkefürdői Orbán Balázs-sír zarándokhely, sokan ellátogatnak ide, akár iskoláscsoportok is, de nem mindenki ismeri behatóbban az életét. Amíg zajlottak a Mini Erdély Park építkezései, sok látogató érdeklődött, hogy mit lehet még tudni róla. Igény volt erre az emlékházra, és azért pontosan itt, mert ő virágoztatta fel annak idején a Szejkét”.

## Páratlan összefogás

Fazakas Szabolcs elmondta, óriási csapatmunka eredménye a látogatóközpont megvalósulása. A kiállítás anyagát – a Székelyföldi Legendárium csapatával együtt dolgozva – Gidó Csaba és Kápolnási Zsolt történészek állították össze, de segítette őket a Kovács fényképész, valamint a Haáz Rezső Múzeum munkatársai is. „Néhány éve a múzeummal közösen készítettünk Orbán Balázs ke-

leti utazásairól egy kiállítást Szász Hunor történész vezetésével, az az anyag is bekerült ide. De kaptunk fotókat a leszármazottaktól, jószándékú emberektől, dokumentumokat erdélyi és magyarországi levéltáraktól, Balázs Árpádtól, valamint sokat segített Balázs Ádám budapesti történész is. A sírjánál található bronzplaketten van két évszám és közte egy vonalka. Mi ezt a vonalkát mutatjuk be a múzeumban, a 69 évet, de nem csak. Összefoglaljuk az életét, a látogatók megismerhetik a családját, de az elhunyt utáni történéseket is. Ismert, hogy négyszer temették újra, 1969. október 26-án avatták fel a negyedik és egyben utolsó sírhelyét a Szejkefürdőn.” Nem lehet arról sem megelégedni, hogy a kiállítás létrejöttét a Bethlen Gábor Alap támogatta.

## Hologram, animációk, párbajok

A kiállítótermeket végigjárva tematikus tagolásban követhető a „legnagyobb székelynak” életútja és munkássága. Az első teremben az életrajzát és az Orbán-család történetét mutatják be, látható itt a családfa, de vicces anekdotákat, pikáns történeteket is megismerhetünk. Egy érintőképernyőn korabeli lapokban megjelent karikatúrákat nézegethetünk.

A második terem a politikai pályafutását, korának politikai viszonyait ismerteti. Egy háromdimenziós hologram és animáció alkalmazásával Orbán Balázsnak

az előadásában hallgathatjuk meg a magyar parlamentben elhangzott beszédét. Orbán Balázs hologramjához az animációkat a Legendárium rajzfilmstúdió csapata készítette – technikai újításként hanggal –, a mozgást Barabás Árpád színész, a hangot Fülöp Zoltán színész kölcsönözte hozzá. De ugyanitt a párbajozásairól is többet tudhatunk meg.

## Az utazó, a néprajzos és a fényképész

A harmadik teremben Orbán Balázs keleti utazásait mutatják be, a gyerekeket rovás- és hieroglifa-nyomatató várja, és egy piramis belsejébe is beléphetünk. „Fiatalkorában elutazik a szüleivel Isztambulba, hogy a nagymama vagyonát szerezzék vissza, amelyet aztán elköböz az iszlám egyház. Bejárja Görögországot, a Közel-Keletet. Ez nagy hatással volt rá, valószínűleg akkor alakul ki benne az, ismerve a görög és az egyiptomi mitológiát, hogy ugyanígy a székelyné legendávilágot is be lehet mutatni” – mondta Fazakas Szabolcs. Ebben a teremben mutatják be az európai utazásait is, a terem egyik fő látványossága egy korabeli fényképezőgép, amelyhez hasonló használt Orbán Balázs is. De ugyanitt látható az élethű viaszszobra is.

A negyedik teremben Orbán Balázs fotográfusi tevékenységéről tudhatunk meg többet, egy korabeli – Victor Hugo-féle – előhívó kamrát és az akkori fényképező-előhívó eljárást is bemutatnak. A kiállításon látható továbbá a Geofolk székelyruha-fotógyűjtemény, mellette Orbán Balázs hajdani népviseletfotói.

A teraszon található a korabeli Szejke makettje. „A 450 helyes üdülőközpontot 1876-ban építette ki, és itt meg lehet nézni, milyen volt a Szejke az ő korában. Minden érdekes pillanatot próbáltunk kiemelni az életéből. Szeretnénk, ha az idelátogatók kalandos életútját, óriási hatású munkásságát, és őt magát, az embert is megismernék” – hangsúlyozta az ötletgazda.



Orbán Balázs viaszfigurája. Az utazásairól is többet tudhatunk meg itt

## léghajó

Borsos Dániel

## Kifogások

Elküldeném, hogy szeretlek,  
de sajnós elment az internet.  
Felhívnálak, hogy elmondjam,  
de a telefonom elveszítettem.  
Találkozhatnánk és beszélhetnénk,  
átmehetnék hozzád a garzonlakásba,  
de nincs hozzád semmi kedvem.

## Szerelmem és trigonometria

Szerelmi háromszögünkben  
te vagy az egyik befogó,  
ő meg a másik,  
így én vagyok az átfogó.

Ebből következik, hogy  
én a négyzetben egyenlő  
a ti négyzetösszegetekkel,  
vagyis ti ketten vagytok  
ugyanakkora értékűek,  
mint én egyedül.

**BORSOS DÁNIEL** 2004. augusztus 9-én született Gyergyószentmiklóson, a Salamon Ernő Gimnázium diákja. Gyergyócsomafalván él, 14 éves kora óta versel.



## LAPSZÁMUNK SZERZŐI

**Bajna György** (1947, Gyergyószentmiklós) író, költő, újságíró  
**Balázs K. Attila** (1973, Barót) író, költő  
**Bálint Tamás** (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász  
**Bék Timur** (1997, Komló) költő  
**Borsos Dániel** (2004, Gyergyószentmiklós) költő  
**Böloni Domokos** (1946, Dányán) író, szerkesztő  
**Duma-István András** (1955, Klézse) költő, író, művelődésszervező  
**Farkas Gábor** (1977, Miskolc) költő, tanár, kritikus  
**Ferencz Imre** (1948, Kászonaltíz) költő, szerkesztő  
**G. Szabó Ferenc** (1968, Sepsiszentgyörgy) költő, író  
**György Attila** (1971, Csíkszereda) író, újságíró, szerkesztő  
**Irimia, Florin** (1976, Jászvásár) író  
**Kovács Újszászy Péter** (1996, Kolozsvár) író, műfordító  
**Nagy Lea** (2000, Budapest) költő  
**Miklósi Szabó István** (1977, Sepsiszentgyörgy) író  
**Murányi Sándor Olivér** (1974, Székelyudvarhely) író  
**Pethő Lorand** (1983, Bánffyhungyad) költő, műfordító  
**Péter Beáta** (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró  
**Regős Mátyás** (1994, Budapest) költő  
**Sántha Attila** (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész  
**Szente B. Levente** (1972, Szörényvár) költő, újságíró  
**Szilágyi Zsófia Emma** (1995, Debrecen) író, színész, kritikus  
**Szonda Szabolcs** (1974, Sepsiszentgyörgy) költő, műfordító  
**Szondy-Adorján György** (1971, Csíkszereda) költő, író  
**Szócs Géza** (1953, Marosvásárhely – 2020, Budapest) költő, író, politikus  
**Vesztergom Andrea** (1977, Zirc) költő  
**Zorkóczy Zenóbia** (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész  
**Zsidó Ferenc** (1976, Székelyudvarhely) író, szerkesztő, műfordító, tanár, néprajzkutató

Lapszámunkat **Vajna László Károly** (1976, Kézdivásárhely) festőművész alkotásaival illusztráltuk.

MEGVALÓSULT A MAGYAR KORMÁNY  
TÁMOGATÁSÁVALMINISZTERELNÖKSÉG  
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁGBETHLEN GÁBOR  
Alap

# ROVÁSÍRÁS AZ ÖRMÉNY KATOLIKUS TEMPLOM CINTERME ELŐTT?

Bajna György

A Keleti Újság 1938. április 28-án érdekes írást közöl Blénessy Alajos (máshol Gy. Blénessy, illetve Gyergyószentmiklósi Blénessy Alajos) tollából *Ósi székely rovásírás a gheorgheni\* örmény templom cintermének szemöldökfáján* címmel. Utánajártunk, mi a helyzet ezen sehol sem jegyzett epigráfiai emlékekkel.

Amikor megyünk be a gyergyószentmiklósi örmény templom kertjébe, csak vissza kell nézni a kiskapura, ott láthatjuk a kérdéses szemöldökfát. Az azon levő feliratot már sokszor láttam, ismertem, de a felületes emberre jellemző módon. Bizony, sok-sok „találkozás” után sem vettem észre, hogy a latin betűk alatt egy régebbi írás is van.



## Nem örmény felirat, és latin sem

Íme, mit ír Blénessy Alajos tanár úr a cikkében:

„A régi gerendán egy 1637-es évszámot, fölötte pedig egy latin nyelvű bevésett feliratot pillant meg az ember. (...) Miközben a hiányos szövegtöredéket igyekeztünk kiegészíteni, szemünkbe ötlött, hogy a fenti felirat voltaképpen egy régebbi, ugyancsak bevésett feliratot takar. Azokon a helyeken, ahol az újabb szöveg nem vonul végig,

világosan ki lehet venni a régebbi szöveg elmosódott betűinek körvonalait. A betűk mineműségét azonban további tudományos kutatás nélkül nem lehet megállapítani.

Míthogy a feliratokat az örmény katolikus templom cintermének ajtaján találtuk, felkerestük az örmény nyelv egyik tökéletes ismerőjét: Vákár József pápai kamarást, a templom plébánosát. Megkérdeztük, hogy az elmosódott felirat betűi nem mutatnak-e valamilyen hasonlóságot az örmény betűkkel. Vákár plébános kijelentette, hogy az elmosódott felirat vélhetően nem örmény szövegezésű, már csak annak régi eredete miatt sem.

Ezek után nem maradt más hátra, mint történelmi adatok felhasználásával folytatni a kutatást. Sikertelenül megtalálunk az említett töredékes latin nyelvű felirat teljes szövegét: „Hoc Cemeterium Gheorghius Ferencfy sacerdos in sepulchrum peregrinorum fieri curavit. 1637. 9. May

Magyarul: „Ezt a temetőt Ferencfy György pap, az idegenek temetésére készítette.”

Eszerint 1637-re utal az a felirat, amely egy régebbi, ugyancsak bevésett feliratot takar el, s ami Blénessy Alajos szerint akár rovásírás is lehet:

„A jelek arra vallanak – s ezt különben a felirat egyes betűi is megerősítik, – hogy az elmosódott felirat ősi székely rovásírással íródott. A feliratban ugyanis több olyan betűnem fordul elő, amely észleleteink

szerint a rovásírás egyes jeleivel teljesen megegyezik.”

A cikkből azt is megtudjuk, hogy a „Ferencfy György” név igazából Ferenczy Györgyöt takarja, aki a 17. század híres gyergyószentmiklósi lelkésze volt. Ferenczy György 1637. május 30-ai kelezéssel bejegyezte az általa vezetett Regestrumba, hogy a „képláb”-nál egy cintermet csinál és azt lécekkal bekeríti. Minden bizonnyal ennek az eseménynek állít emléket a fent idézett latin betűs felirat. Ferenczy 1656-ban kápolnát emel ugyanitt, amelyet 1680-ban átenged a közben jelentékeny számúvá növekedett örmény közösségnek.

## Mikor került rá a latin felirat?

Mostani kutakodásomban Ft. Gál Hunor, az örmény katolikusok lelkipásztora – maga is bűvárdó ember – készséggel segített, de



együtt sem juthattunk egyről kettőre. A plébános úrral mi is szinte hiába meresztgettük a szemünk, csak azt láttuk, hogy a latin betűs felirat alatt egy másik is van.

Ft. Gál Hunor elmondta, 1733-ban építették fel a barokk örmény katolikus templomot, és ebbe beépült a Ferenczy György által 1656-ban emeltetett kápolna is. A szemöldökfa a templom cinterme falának épí-

tésekor, 1748-ban kerülhetett a mai helyére.

Talán ekkor – 1748-ban – véshtették rá a régi felíratra az idézett latin felíratot. Ez ugyanis szép, de nem pontos, hiszen Ferenczy György Ferencfi-ként jelenik meg, ami arra vall, hogy bizonyára örmény származású lehetett a véső személy, hiszen a magyar neveket felvevő örmények között számos fy-vel végződő családnevet ismerünk: Lukácsffy, Jakabffy, Lászlóffy stb., s emiatt lett a szemöldökfán Ferencfy a Ferencziből. Az örmények amúgy 1650 után érkeztek tömegesebben Gyergyószentmiklórsra.

A régi felirat ügyében csak egy, a restauráláshoz értő szakember munkája, valamint komoly műszeres segítség vezethetne végre eredményre.

\* 1938-ban, a fasiszta Romániában – ugyanúgy, mint a nemzeti-kommunista Ceausescu utolsó éveiben – nem szabadott a magyar helységneveket magyarul leírni (szerk.)

## MEGVAN A KISHARANG?

Ft. Gál Hunor plébános még számos érdekességet mondott el. A Ferenczy György idejében, 1656-ban épült kápolna bizonyára nem túl nagy harangját 1734 után az örmények eladták, amivel megbántották a szentmiklósi székelyeket, akik korábban ezzel harangoztak a Csobot-hegyen levő Szent Anna-kápolna búcsúján. Egy 1749. február 24-i bejegyzés szerint Gáborffy Gábor tekerőpataki főmegyebíró panaszt tett a harangocska ügyében. Érdekes az is, hogy az idegenek temetőjében lévő kápolna adásvételére 1717. április 6-án nem Gyergyószentmiklóson került sor, hanem báró Mártonffy György erdélyi püspök látogatása alkalmából Gyergyóújfaluban.

A lelkésztől tudjuk azt is, hogy a Szent Miklós plébániatemplom raktárában van egy kisharang az 1600-as évekből. Megtörténhet, hogy épp az lenne az egykori idegenek temetőjének Ferenczy György által 11 forintért öntetett kápolna-harangja?

## csángó mese

### A HUHURÉZ<sup>1</sup> ÉS A KOVÁCS<sup>2</sup>

Na jó! Tudjátok-e, hogy mit csinál a huhuréz? Ugye azt mondják róla, hogy a halált üzeni, ha éjjel megszólal valamelyik udvarban. Ha pedig az ember elzarja őt, akkor más udvarban fog a halál bekövetkezni. De miért nevezük huhuréznek a halálmadarat? Ennek is megvan a története, és most elmesélem nektek.

Régen a huhuréznek nem volt ürítő fenéke, s mivel nem volt, a száján ürítette ki a halandót. De amilyen kicsi volt a kovács, neki úgyis volt egy rendes ürítő fenéke, s ezért nem szégyenkezett, ha mulatozva jött ivott az állatok véréből, mert utána meg tudta tenni a dolgát.

A huhuréz nagy bánatában még az egérrel is leállt tanácsolni, hátha tudna segíteni rajta. A huhuréz elmesélte az egérnek, hogy menyegzőbe van meghívva és nagyon el van keseredve, mert ugye neki nincsen ürítő fenéke, s mi lesz, ha a sok ebéd után, szokása szerint a száján kell ürítsen. Szegény kisegér a sarokba húzódva százezer dologra gondolt, hogy mit is mondjon a huhuréznek, hogy az ne emésze föl. Aztán szerényen felkerekedett az agyában, hogy mit kell mondania:

– Tudja, szomszéd, menjen el a kovácshoz, ő majd kölcsönadja a fenéket, ezt mással is meg-

tette, úgyhogy magának miért ne adná oda?

Nem sokat gondolkozott e huhuréz, s elment a kovács komájához, amely beleegyezett a kérésébe, de csak egy feltétellel.

– Koma! – mondta e kovács. – Ahogy vége a menyegzőnek, gyorsan jöjjön, és hozza vissza, mert nekem is kell. Tudja, sose lakom jól vérral, ezért szeretek időben üríteni.

El is ment e huhuréz a mulatságba és jól megvolt, de annyira jól érezte magát az új szerszámmal, hogy eszébe se jutott visszaadni komájának.

Egyszer aztán e kovács min-

den szemérmel félretett, és elment e huhurézhez.

– Koma! A kölcsönt nem adja vissza?

– Milyen kölcsönt? – kérdezte a huhuréz.

– Hát e fenéket, e segget – mondta keseregve kovács koma.

Erre e huhuréz elkezdte hú-hó-hógatni komáját. S így maradt a komája szerszám nélkül. Ezért, amikor a kovács – megteklik, néha elmegy e bagolyhoz vizszakérni, ami az övé, de ez végtelesen hógatja: hó-hó, hó-hu, s így is maradt a neve.

Így hát a Jóisten ezért a nagy szeméremért<sup>3</sup> mindkettőjüket

## Duma-István András

megverte. Még ma is, ha egeret vadászik e bagoly, akkor a száján üríti a bőrét, és e kullancs mindmáig fenéketlen maradt, mert régen sohase lakhatott jól vérral. Aztán mikor okádni kell a bagolynak, akkor hógat<sup>4</sup>, s a kullancs se tud többé sok vért inni. Ebből az a tanulság, hogy ne kívánd más tehetségét, mert terhedre lehet az, s ha valamivel rendelkez, ne haszontalanul használd.

1 bagoly  
2 kullancs  
3 szegyenért  
4 kiabál, huhog

## képregény

HŐSEMBER  
ÉS TRÖMPLI

## HŐSKÖZNAPOK

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás  
rajzolta: Sárosi Máttyás